

บทที่ 2

ประวัติของสุนทรภู่

“สุนทรภู่” เป็นชื่อที่เรียกกันอย่างสามัญโดยใช้นามบรรดาศักดิ์ผสมกับชื่อจริง ก่อตัวคือ ท่านมีชื่อว่า “ภู่” ให้วันเดียวกันให้เป็นชื่อสุนทรภู่ทาง วันวาระการตั้งกัลกรรมพระอักษรใน ราชสมบัติพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหล้านภาคอี และได้วันวาระการเป็นเจ้ากรมอาดักษณ์แห่งพระบวรราชวัง มีบรรดาศักดิ์เป็นพระสุนทรภู่หารในราชสมบัติพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

สุนทรภู่เกิดเมื่อวันจันทร์ ชั้นหนึ่งค่ำ เดือนแปด ปีมะเมีย จ.ศ. ๑๗๔๘ ตรงกับวันที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๓๒๙ ซึ่งเป็นเวลาในราชสมบัติพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกแหง จาก ช่วงกรุงรัตนโกสินทร์แล้ว ๔ ปี บิดาของสุนทรภู่เป็นชาวบ้านกรุง เมืองเกษตร เนื่องจังหวัดระยอง ในปัจจุบัน ชาวนาชาวสวนเลี้ยงกันว่าเป็นชาวเมืองยะเริงหรือ ห้องบ้านราชาได้มาอยู่ด้วยกันใน กรุงเทพฯ แต่เมื่อให้กำเนิดสุนทรภู่แล้วก็แห่งว่างกันตั้งแต่สุนทรภู่มีอายุไม่ถึงชั่วโมง ผู้ยาบ戢ดับไปบวช อัญเชิญเมืองเกษตร ชาวนาชาวสวนของสุนทรภู่ได้สามีใหม่ มีบุตรชาย ๒ คน ชื่อ อิน กับ นัม และได้เป็น แม่น้ำของพระองค์เจ้าหอยิงของ กพระธิดาในกรมพระราชนัดดาสนม尼ฯ ในวัยเด็กนี้สุนทรภู่ อาศัยอยู่กับมารดาในบริเวณพระราชวังหลวงซึ่งอยู่ในเขตของบางกอกน้อย และได้ถวายตัวเป็นข้าในกรม พระราชนัดดาสนม尼ฯ ด้วย

เมื่อสุนทรภู่เดินโคลื่นวัยที่จะศึกษาเล่าเรียนจึงได้เข้าเรียนอยู่ที่สำนักวัดชีปะขาว หรือวัดศรีสุคารามซึ่งอยู่ใกล้ ๆ พระราชวังหลวงนั้น ตั้งอยู่ในโครงสร้างสถาปัตยกรรมแบบไทย ไม่ใช่สถาปัตยกรรมแบบต่างประเทศ แต่เป็นสถาปัตยกรรมไทยที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว

วัดชีปะขาวคราวรุ่นรู้	เรียนเขียน
ทำศิริควรสอนเพิ่มยน	สมุดน้อย
เดินระหว่างระหว่างเรียน	ห่วงวัด ปะขาวเยย
เคยเขียนกันก่อนตัวอ้าย	สวากหัวงกตางส่วน

สุนทรภู่คงจะได้ศึกษาเล่าเรียนเพื่อเตรียมความพร้อมแก่การเดินทางกลับไปต่อการศึกษาต่อไป ท่องเที่ยววิหารในราชธานีที่ ๒ พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหล้านภาคอีได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สุนทรภู่เป็นพระอาจารย์ธรรมพระอักษรเจ้าพื้นที่อาภรณ์ พระไตรสัชงประดุจและ สมเด็จฯ เจ้าพื้นที่อาภรณ์ทิพยวัด และในราชธานีที่ ๓ สมเด็จฯ เจ้าพื้นที่อาภรณ์ทิพยวัดได้ทรงมอบหมายให้ สุนทรภู่ดูแลพระอักษรเจ้าพื้นที่อาภรณ์ กันเข้าพื้นที่วัดศรีสุคาราม

ในวันนั้น สุนทรภู่ได้เดินเป็นเสมี่ยนนายระหว่างกรมพระศรีสุธรรมทูลซึ่งมีหน้าที่เก็บอากรสวนและวัดราษฎร์ อยู่ระหว่างนั้น แล้วลักษณ์กับล้านนาอยู่ที่พระราชวังวันวรสถานพิมุขอย่างเดิม การที่สุนทรภู่ห้ามอยู่ในบริเวณพระราชวังหรือท้องถิ่น คงทำให้มีโอกาสเข้าไปที่ผู้ดูแลราชวัง จนกระทั่งเกิดอาบวักไคร์กับหุ่นขี้เรืองข้าราชการในพระราชวังหรือผู้คนนั้นซื้อ จัน เมื่อความทราบถึงกรณีนี้ สุนทรภู่และแม่เจ้าก็ถูกจงใจจากชื่อของเจ้าไว้ และนางที่օชาต้องโน้มตัวอยู่ดังที่สุนทรภู่ร้านเบรียบประการต้องโกรธร้ายไว้ในนิรภัยเมื่องมาลง ว่า

น้ำกันของอยู่ในท้องชาตินี้ จะถอนกินเต็มขามไม่剩หนึ่ง
เหมือนไร้คุณร้างกำแพงวัง จะเก็บรวมมั่งจะเรียนเอาเช่นเคย

สุนทรภู่ถูกจองจำอยู่ในน่านนักก์พันไทย หลังจากที่ก่อการในพระราชวังวันวรสถานพิมุขทิวงค์ (พ.ศ. ๒๕๔๙) หลังจากนั้นสุนทรภู่ได้เดินทางไปหาบ้านค้าที่เมืองแกลง และเขียนนิรภัยเมื่องมาลง เดชะเรื่องการเดินทางไว้ด้วย

น่าสรุปเกตุว่า สุนทรภู่ออกเดินทางไปเมืองมาลงอย่างเร็วตั้น ไม่ทันได้บอกแม่เจ้าก็ถึงคุณรัก จึงได้คิดว่าควรอยู่และขอภัยไว้ในนิรภัยเมื่องมาลงว่า

ถึงทุกนี้ควรในโลกที่โลกเดียว ไม่เหมือนเราทุกคนต้องหา
จะพ้อพราวากษาภัยไม่ทันชา ใช้แต่คำค่าด้วยสุนทรภู่

และ
พื้นที่ไปได้แต่รักษาฝาภันต์ มากกว่าของอื่นอื่นตักหมั่นสอน
พหบันค่าผ้าห่มที่ชุมแพน อย่าคือแคนเดย์ที่ล้นไม่ทันชา

จึงอาจพิจารณาได้ว่า สุนทรภู่ได้ตั้งใจจะเดินทางไปเมืองมาลงมาก่อน แล้วเป็นการออกเดินทางอย่างกระหันหันเนื่องจากมีเรื่องเดือดร้อนใจเกี่ยวกับความวักข้องสุนทรภู่กับแม่เจ้าอันมีความ
แน่นเป็นสานเหตุ ทำนองว่าไม่ยินดีที่จะรับสุนทรภู่มาเป็นบุตรเรียกเนื่องจากขณะนั้นมีชายสองศักดิ์ผู้
หนึ่งหมายปองแม่เจ้าอยู่ ดังปรากฏในนิรภัยเมื่องมาลง ความว่า

ด้วยเกิดความชำนาญเพราที่ห่วง คนทั้งปวงเข้าคิดวิรยา
จึงหลอกดักอวบอุบคุณบิดา ไปเเรมป้าบีบีวันจะบรรลัย

และ
ถึงชาตินี้ ไม่ได้สมความต้องคิด ด้วยองค์อิหร้าภักษ์ จะหักห้าม
ขอให้บังคุกของตัวยังชีงปฏิญาณ ให้พบพานภัยหน้าหมื่นภารণ

ฉะนั้น การไปเมืองมาลงครั้นจังมีสาเหตุเนื่องมาจากสุนทรภู่ต้องการหนอนที่ก่อเรื่องร้อนใจ
และคงจะถือโอกาสหนึ่งไปเยี่ยมนิศาตัว

สุนทรภู่ออกเดินทางจากกรุงเทพฯ พวយันด้วยตัวยื่นหนุน ๒ คน ซึ่งติดตามไปด้วย ใช้เวลาประมาณ ๘๐—๙๔ วันจึงถึงบ้านก้าว เมืองแกลง ได้พบกับบิดาซึ่งชื่ออยู่บ้านที่พระฐานานุกิรน ของพระครูธรรมราษฎร์ เจ้าคณะเมืองแกลง สุนทรภู่ถูกเมืองแกลงได้ในนานกีต้มเจ็บชง ต้องรักษาพยาบาลกันถึงเดือนเมษายนจึงหายแล้วจึงเดินทางกลับกรุงเทพฯ รวมเวลาที่ออกเดินทางไปเมืองแกลง ค้างน้ำประมาณ ๓ เดือน

เมื่อสุนทรภู่กลับจากเมืองแกลงก็ได้แต่งงานกับแม่เจันดังที่เล่าไว้ในนิราศพระบาทฯ ว่า

แต่วันนี้วันเดียววายชีวภาพ

จึงได้คราวเดียวภาคผนวกนนน้ำดัง

การที่สุนทรภู่ได้แต่งงานกับแม่เจันนี้ สมกับความพึงพอใจสำหรับชาวนากาฬกรุงสันนิษฐานว่า คงเนื่องด้วยพระอัครราชยาในกรมพระราชนวับวรสถานพิมุข พระนามว่าหงษ์อยู่ หรือเรียกันว่าเจ้าครองหงษ์ใน ซึ่งทรงเป็นเจ้านายของแม่เจันโดยครอง ทรงเมตตายกแม่เจันประทานสุนทรภู่ ทั้งนี้เพื่อจะต่อมาพระอัครราชยาพระองค์นี้ยังได้ทรงอุปการะบุตรชายของสุนทรภู่เมื่อยาววัยก้าวขึ้น

ระหว่างเวลาที่สุนทรภู่ได้ภารด้วยภาระดูแลเด็กของพระองค์เจ้าปฐมวงศ์ พระโอรสในกรมพระราชนวับวรสถานพิมุขซึ่งหนาชื้อประทับอยู่ที่วัดระฆังโถวติราษฎร์ และได้ตามเด็จเจ้านายพระองค์นี้ไปนมัสการพระพุทธนาบทรัพยบุรีเมื่อเดือนสาม ปีเตาะ ตรงกับ พ.ศ. ๑๗๖๐ ซึ่งเป็นเวลาห้องจากที่แต่งงานอยู่กับแม่เจันเพียงไม่ถึงเดือน การเดินทางครั้งนี้ สุนทรภู่ได้แต่ง นิราศพระบาทชั้น ห้าให้ทราบว่า แม่เจันครองวงกว้างอยู่กับสุนทรภู่เพียงระยะเวลาสั้น ๆ ก็มีเรื่องโปรดเกล้าฯ อย่างรุนแรง

เจ้าคุณเก้นและไกรธพิไกรพี

แต่เดือนนี้เข้าถ่ายเข้าเดือนสุด

จนพระหน่อสุริวงศ์ทรงพระบรมานุ

จากอย่างเร็วว่างหาดักกันค่า

ด้วยเรียนมาลงมุติกาเป็นข้าบาก

จ้าวราครัวงบุชุสุค่องสร้า

ตามเด็ดจิตย์เด่นดันและกันค่า

นับถือการรับบำนาญพระศาสดา

เมื่อสุนทรภู่กลับจากมติการพระพุทธนาบทั้งที่ได้คืนคืนกับแม่เจันหรือไม่ ไม่ปรากฏหลักฐาน แต่ถ้ากลับคืนคืนในคราวนี้ก็คงจะเดิกรังกันอีกในเวลาต่อมาไม่นานนัก สาเหตุของความไม่สงบในชีวิตครองเรือนของสุนทรภู่กับแม่เจันนี้ไม่ปรากฏชัด อาจเป็นเพราะสุนทรภู่เจ้าชู้และคุณสุราษฎร์ หรือบางที่อาจเป็นเพราะความทึ่งหวาจุณกินไม่ป้องแม่เจัน จนทำให้สุนทรภู่เดือดร้อนรำคาญ ใจก็ได้ ดังที่สุนทรภู่เคยกล่าวไว้ใน นิราศเมืองแกลง ว่า

ถึงเจ็บไข้ไม่หายไม่คลายรัก

มันเด้อก็อบนีก้าวีลึกซึ้ง

ช่วยเข้มแข็มเข่นชื่นอย่างนั้นดัง

ให้เดือดหึงลงเดือนบังจุ่งฟังคำ

และได้เคยชี้ชูฐานต่อพระพุทธนาบที่ใน นิราศพระบาทฯ ว่า

ครัวหนึ่งหนึ่งแพทภานถึง

ห้องซองซึ่งอย่าได้ริบพิมพ์

หลังจากที่อธิกรร่วงกับแม่นขันแล้ว อุณหราภูได้เดินทางไปอยู่ต่างจังหวัด ลังที่ได้เลื่อนไว้ในนิราศเมืองเพชร ว่าตนเคยไปปลูกผักเมืองเพชรบูรีเป็นเวลาสาม ໂຍດได้รับอุปการะจากหนุ่มน้ำตกหน่อนห้ามในกรมพระราชวังบรรณาธิการพิมพ์ซึ่งออกไปทำไร่ท่านที่นั้น นอกจากที่เพชรบูรีแล้วสุนทรภู่จะใช้ชีวิตเรื่อยๆ ในที่นอนห้างหรือไม่อย่างไรนั้น ในประกายแห่งชาติ อาจจะไปร่วมงานกับคณะประเทศนายบุญยังโดยเป็นผู้บุกเบิกทดลองดังที่กล่าวไว้ใน นิราศสุพรม ก็ได้ ครั้นถึง พ.ศ. ๒๕๔๖ อุณหราภูจึงเดินทางกลับเข้าพระนคร

เมื่อกลับจากเพชรบูรีในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ แล้ว อุณหราภูได้มีโอกาสเข้ารับราชการในวังหลวง แต่จะเป็นปีใดและมีตำแหน่งอย่างไรไม่ปรากฏหลักฐานแน่นชัด เมื่อเข้ารับราชการแล้วสุนทรภู่คงได้แสดงความสามารถในการแต่งบทสอนของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๒ เป็นที่พอใจพระราชนฤทธิ์อย่างยิ่ง ดังที่สมเด็จพระราชนารายณ์ทรงพระราชทานภาษาพหุภาษาอื่นถือความสามารถในการแต่งบทสอนของสุนทรภู่ไว้ว่า

ครัวหนึ่งพระบาทสมเด็จพระพุทธเจตนาภิบาลน้ำเสียงดี ถ้าจังหวัดพระราชนิพนธ์บันทึกเรื่อง รามเกียรติ มีองค์อนางรือคามุกอย่าง บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกที่ใช้เด่นจะครกันมา มีดังนี้

เจ้าคุณรือคามุกขอให้ันน	แล้วพันกันกึงโถกใหญ่
หลับบนเครื่องจานงป่องไ	อย่าให้กีโจนลงมา
บักนั้น	วายบุตรบุพเพิ่กรใจก็ต้า
ครัวเนื้องตือครัวก้อยา	มุกขอใจน้ำก็ต้าใจ
ตัวสั่นเพียงสั่นชีวิต	ร้อนจิตตั้งหนึ่งเพดิ่งในมี
ใจโคนใจน่องคงควรไป	ตัวยกกำลังว่องไวกันกี
ครัวอิงจึงแก้คุณฯ	ที่มุกขอคงค้ำซักกันมี
ห่วยน่องยังพืนบ่อตี	ชุนกระนึกใจน่องมา

พระบาทสมเด็จพระพุทธเจตนาภิบาลน้ำเสียงดี ทรงติ่งที่บ้านที่รักก้ากินไป กว่าหมุนนานจะเข้าไปแก้ไขได้ นางรือคามุกต้องพยายามเดินทางกลับเข้า จังหวัดพระราชนิพนธ์ขึ้นใหม่กว่า

จึงขอผ้ามุกพันกระสนั่ว แก้ท้าวกระษัตติ์ที่บ้านที่รักก้ากินไปให้นางรือคามุกได้ ใจเร็ว จึงโปรดยกตัวให้สุนทรภู่แต่งต่อ สุนทรภู่จึงแต่งต่อว่า

ขายหนังสือของไทย
 บัดนัน
 ตั้งนี้ก็เป็นที่พอกหัวเราะชาติไทยยังนัก
 อีกครั้งหนึ่ง พระบาทสมเด็จพระปูชนีย์เดินทางกลับจาก
 ประเทศญี่ปุ่น

แล้วก็ต้องทรงไปประทับให้คาย
 วานบุตรแก้ได้ลังไจหนา

อีกครั้งหนึ่ง พระบาทสมเด็จพระปูชนีย์เดินทางกลับจาก
 ประเทศญี่ปุ่น

รถที่นั่ง
 กว้างยาวใหญ่เท่าขาจักรวาล
 ศูนย์กลางหันเป็นควันควัง
 สารที่ขับเข้าคงแคน
 แล้วทรงนึกความที่จะสนับสนุนความยิ่งใหญ่ของพระองค์ที่อยู่ในประเทศญี่ปุ่นไปไม่ออกร ดูนกรกุ
 ได้แต่ขอวาย่าว่า

นาทีพ่องน่องจะออก	คลื่นกระฉอกกระฉ่อนจะขันรุน
เข้าพระสุ่นรอนเย็นเอียงอ่อนจะมุน	บนตื้นบุนตินดานสะท้านสะเทือน
ทรงหาญให้ว่องก้องกัมปนาท	สุราวดิหัวหวนดันเพื่อน
บดบังสรุยันทะวันเดือน	คลาดเคลื่อนจักรอค์ควรมา

ดูนกรกุได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้คำทรงค่าแนวทางกว่าที่ปรึกษาคนหนึ่ง มี
 คำแนะนำเป็นสุนสุนทริโวหาร และได้รับพระราชทานที่ให้ปฐกเรืองเป็นที่อยู่อาศัยใกล้ๆ กับวังหลวง
 ดูนกรกุได้รับใน มิวารคุพรวณ ว่า

ทำร้างพร่างค่ายถ้อน	แหงงสถาน
ครัวพระไกศิไปรดปะทาน	ที่ให้
เศษอยู่คู่สำราญ	ร่วมเนื้อ้า เจร้าเย
เห็นแห่ทึมให้	พนน้องครองธรรม

ในระหว่างที่รับพระราชทานอยู่ ดูนกรกุนิบุตรชาย ๒ คน ชื่อ พัช และ คาน พัชเป็นบุตร
 ชายคนใด ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่ามารดาชื่อไร และเกิดในปีใด แม้เมื่อคราวพิจารณาได้ว่าแม่จัน
 เป็นมารดา และคงจะเกิดหลังจากปี พ.ศ. ๒๐๔๖ ซึ่งถ้าเป็นลักษณะที่หมายความว่าหันจากอย่างกัน
 ในระยะเวลา พ.ศ. ๒๐๔๖ หรือ ดูนกรกุจะแม่จันได้หันกลับมารักนักกันและจึงมีบุตรด้วยกัน ถือพัช
 อย่างไว้ก็ตามในที่สุดดูนกรกุกับแม่จันก็ต้องหันย่างกันอีก และแม่จันไปมีสามีใหม่ ชื่วนอกบันนันมี
 หลักฐานแน่ชัดว่าเกิดจากพระราชทานที่ชื่อนัน เป็นชาวนาจากวาย ดึงดักภรรมาไปตั้งแต่คานยังเล็กอยู่ ตั้งที่
 ดูนกรกุอยู่ใน มิวารคุพรวณ และ มิวารคุพะประชุม ว่า

นางกรวยครวคุณน่านบ่	บุญกาน
ช่องน้ำบูรนพาน	หมื่นแม้ว
ช่องน้ำหราภพดีศรีวน	ท่าฟ้า หนี่เบย
เห็นแต่คงอยู่น้อมเกล้า	คลาดเคลื่อนเดือนบี
เห็นคงอยู่น่วงนากฯ	ไม่คิดคิดนั้นอ้ายบูนห้อหา
เชยร่วมน้ำทุกชั้นแต่ก่อนมา	ไอสันยาญเข้าได้ก้าบี
แล้วก่อนรวมท่าสักไว้ให้พัดพราภ	จังจากนั้นน้องให้หน่องครี
เชยไปนานาห้องในคดอยู่	เห็นแต่ที่ห้องคดอยู่น้ำค่า

เมื่อพัสดุและคำบังเอิດ พระอัคราชยาในกรมพระราชวังนวรสกุณพิมุข ได้ทรงรับทึ่งสอง
เจ้าไปตั้งอยู่ในพระราชวังหลังด้วย ดังได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น

สุนทรภู่จะเป็นก้าดีมีฐานะแต่เมื่อใดไม่ปรากฏ แต่ในระหว่างรับราชการนั้นสุนทรภู่คืบ
ดุราชาต ควรหันนั่งสุนทรภู่ให้ไปตามราชการในชนบุนนาค เช่นการกว่าก่อถ้ำก่อเตียนสุนทรภู่กลับ
แต่คงอาการก้าวไว้ชั่วชี้มือมาตรา และทำร้ายญาติผู้ใหญ่ที่เข้ามาทำบ้านป่วยจนญาติผู้นั้นได้รับบาดเจ็บ
สาหัส จึงถูกเกล้าฯ ถวายภัยก้าฟื้นร่อง ก้าให้สุนทรภู่ถูกของอาญาให้จำคุกไว สุนทรภู่จะถูกข้าคุกเป็น
เวลาสามเดือนและพ้นโทษแล้วแต่ไม่ทราบแน่นัด แต่ถ้ากันอีกเหตุที่สุนทรภู่พันโทษว่า พระ
บาทสมเด็จพระพุทธเจ้าคนเดียวทรงพระราชนิพนธ์บันทึกเรื่องนี้ติดข้อโซ่ ไม่มีผู้ใดจะแต่งต่อ
ให้เป็นที่สมพระราชนิพนธ์ได้ จึงโปรดเกล้าฯ ให้เบิกตัวสุนทรภู่กุณามต่อต่อ ซึ่งก็ได้ตั้งพระราชนิพนธ์
จังหวัดพระกรุงยาไปรักเกล้าฯ ให้พันโทษ สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงเชื่อว่าในขณะที่คิด
คุกผู้นั้น สุนทรภู่ได้เริ่มตั้งหนังสือเรื่อง พระอัคราชยา ด้วย

เหตุการณ์สำคัญอืกอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นในระหว่างที่สุนทรภู่รับราชการ ซึ่งเชื่อกันว่าเป็น
ช่วงที่ก้าให้สุนทรภู่ต้องคอกบัน ถูกขอต้องจากราชการและต้องออกบุนนาค เนื่องครั้ง
พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าคนเดียวทรงพระราชนิพนธ์บันทึกเรื่องอิเหนา โปรดเกล้าฯ ให้
พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งขณะนั้นดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและกรมหมื่น
เจษฎาบดินทร์ ทรงรับแต่งห้องบุนนาคเป็นที่พำนัชที่ประทับอยู่ในกรุงเทพมหานคร ไม่ทราบแต่เดิมว่าก็มีรับสั่ง
ว่าให้สุนทรภู่คดราษฎร์ไว้ สุนทรภู่ทราบทูลว่าดีแล้ว ครั้นถึงเวลาที่ทรงอ่านกฎหมายเด็จพระราชนิพน
ต่องนักวีที่ปรึกษาห้องนัด สุนทรภู่ก็ขับขันกับพระราชนิพนธ์ค่อนหนึ่งว่า

น้ำใจไทยเย็นและเห็นด้วย
บลากเทวกกบอนวายยู่ในไว้ใน

น้ำใจไทยเย็นเห็นด้วยป่า
ว่ายแหนกป่าทุนายนยู่ในไว้ใน

พระบาทสมเด็จพระปูทธเจติหน้านภาครัชกาวงศ์ทรงโปรดทราบที่สุนทรภู่แก้ เนื่องการเมืองรัชกาล
ให้พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงรู้ว่าสุนทรภู่แก้ดังไม่ควรแก้ในบทพระราชนิพนธ์เสียงแต่
แรกก็เพื่อจะเป็นไว้ดี ให้ทรงอนับถือในที่ชุมชนแก้ว

ອຶກຄວ່າງທີ່ນີ້ ເນື້ອພະບາາທຸນເທິ່ງພວະນິ້ງເກົ່ານີ້ເຂົ້າຫຼູ້ຫົວກວຽພະວາງນິພັນຮັບກອດຕາເງົ່າ
ທີ່ນີ້ກອດຕອນທ້າວສາມລະຈະໄຫ້ພະຍົກຄາເຊື້ອກຸ່ມ ຂະນະທີ່ກ່ຽວຂ້ອງກ່າວຍພະວາງນິພັນຮັບກອດຕາເງົ່າ

เจ้าจะคิดปอกผึ้งเรียบยังตัว ให้ลูกแก้วสมมาคปรารถนา

สุนทรีย์ตั้งขึ้นทำมกคลาชที่ประชุมกิริ่ว่า ถูกประหารณาอย่างไร เป็นการบันยะคิงว่าความไม่ชอบธรรมที่ไม่ใช่จริง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงแก้เป็น “ให้ถูกแก้วนีคู่เส่นหา” ทรงแก้ต่อหน้าท่านทวยภักดีทั้งหลายอย่างที่ก็คงจะเห็นได้

เนื่องจากมีตัวอย่างดีๆ ที่สูงกว่าจะมีเช่นนายบ่ำไก่หรือใบก็ตาม พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงเป็นต้นแบบที่ดีที่สุด ให้เราได้ศึกษาและเรียนรู้

ท่อนปลายรัชกาลที่ ๒ พระบาทสมเด็จพระปุทธรัตน์หลานภราด้วย โปรดเกล้าฯ ให้สุนทรรษ
เป็นครุยสอนหนังสือด้วยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรื่องเจ้าพ่อภารณ์ ซึ่งคงเป็นราชหัวต่อเวลา พ.ศ. ๒๓๖๔—
๒๓๖๕ สุนทรรษได้แต่งกลอนเรื่องสวัสดิรักษ์ และ สิงห์ไกรภพ ด้วยเจ้าพ่อภารณ์ในตอนนี้ถ้ายัง
ส่วนมากเรื่องของรัชกาล ตอนกานันเพลย์งาน ก็คงต้องในรัชกาลที่ ๒ นี้เช่นกัน

ແພີ່ປ່ວຍກອກຂາດວຽກ	ນຽວພົມພຶກວາດພວກຄາສານາ
ເຫັນອືອຍ້ອງທ້ອງທະເລອງຢູ່ເກາ	ເຫັນແຕ່ພໍາພໍາກີບປີ່ຍ້ວຍສຸດເຫຼື້ອງແລ້ວ
ຄູ່ພາກຝຶ່ງທັງໝາຍຸດກີ່ຫຼຸດເນັດ	ແພນທາງຍເວື່ອນວ່າຍສາຍກະນະ
ເຫັນທ່ວງປີ່ຍ້ວຍທີ່ຍົວຊ່ວງຫຼາກນາງວຽກ	ໄດ້ເຫັນແຕ່ທີ່ຍ້ວຍຫາພາຍນາອັດ

สุนทรภู่ออกบทราบว่า เจ้ากันว่า เพื่อเหลือเดียวราชกิจ เนื่องจากพระบานาห์เด็จพระนรี-
เก้าเจ้าอยู่หัวทรงขึ้นต้องสุนทรภู่นำตั้งแต่ครั้งวัดกาลที่ ๒ สวนด้วยกรณพะยะคำร้องราชนกุษาประ-
ทานพระวินิจฉัยไว้ว่า ก่อนออกบทราบสุนทรภู่คงจะถูกออกหมายตัวยัง ปรากฏคำรำพันของสุนทรภู่ใน
นิราศภาระแห่ง ว่า

ต้องสอนให้เกิดความรู้แก่บ้านเกิด	พระพุทธเจ้าเนื้อหัวใจสักว่า
ประทานน้ำดื่มสอนให้เก็บเมืองครั้ง	ชื่อปุ่มน้ำเพราเมินบัว
โภคธรรมสุดยูลเป็นไก่ดับหยัง	แต่ขอทิ้งอย่างหยุดเรารู้หัว
แต่เราไม่ทิ้งหัวประทานด้วย	ไม่ร่วงครั้งเด่นสอนโภคยังโภคให้
ลืมแพนคืนดีน้ำดื่มพานดีด้วย	ต้องหันเครื่องเรื่องหัวห้อหัว
แม้นก้าวเนินเกิดชาติไทย	ขอให้ได้เป็นข้าผ่านธุติ

นอกจากนี้ เมื่อพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาจักราชย์หัวไปปราศเกต้าฯ ให้ระดมเหล่ากิจเด่นค่า ประพันธ์ฯ จารึกวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม นั้นเป็นการประชุมกวิริย์ใหญ่ และสุนทรภู่ซึ่งเป็นกิจเด่นค่า ที่สูญเสียไปแล้วต่อค่าชาติในครั้งนี้โดย เป็นการแสดงถึงว่าสุนทรภู่คงจะเป็นคนมีความสามารถในไทย พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาจักราชย์หัวไม่ทรงโปรด ถึงที่สุนทรภู่กล่าวถึงถ้อยคำแห่งเดือนไข่ไว้ในนิราศ กุษาหงส์ และ มีรายละเอียดดังนี้ ว่า

กรณีที่ริบชื่อเมืองเกียรติยศ	จะมีหมาล่อวงหน้าทันตาเห็น
เป็นศูนย์มีนาคมพัฒนาภัยเห็น	คิดก็เป็นอนิจจังเรียกหันนั้น
นิจจาเอียดอยบ่ารุ่งพานิจทั่น	เหยียบวนรากลืนไม่สืบแทน
เหมือนหาบบดห่มควรกามาปลักปะตอน	จนชุมพลอยพิคตัวร่าก้าว
และ	
ให้ครองกรุงพุ่งเพื่อเบรื่องปราสาท	เกียรติยศพอยต์ตลอดกาลย่ามอสกอน

หลังจากออกจากวาระการนัดของกบฏในปี พ.ศ. ๒๕๖๘ แล้ว สุนทรภู่ได้ใช้ชีวิตส่วนใหญ่ ด้วยการท่องเที่ยวไปตามหัวเมืองต่างๆ เช่นราชบุรี เพชรบุรี และกาญจนบุรีเป็นต้น ซึ่งเป็นการเดินทางที่ค้องหาดูความทุกข์ยากและอันตรายนานาประการ ลังมีเนื้อความปราถภายใน รัพพันพิคำ/ ที่สุนทรภู่ แต่งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๗๔ ขณะเข้าพาราชา ณ วังเทพธิคุร่า

ทางบกเรือบนอิไตเที่ยวไปทั่ว	จังหวัดหัวเมืองสืบสานทุกถิ่นฐาน
เมืองพิริพาร์ที่เราทำหัวรองน้ำคาด	รับประทานหวานเย็นก็เป็นคอม
ไปราชธานีแต่หาดจันทาระหาระ	เหมือนไปปะบอระเพ็ทเทลิลเรื่อง
ไปขึ้นเขาเล่าก็ตกกระชับ	ทุกชั่วโมงแบบจะคาดถึงหมายควร
ครั้งไปค่านกอยุจันบุรีที่กับเรือยัง	พังแต่เมืองเมืองเมืองที่ชั่นน้ำ
นนอนน้ำค้างพร่างพนมพารอยพรมพารา	เพาะะเรือฟ้าดวงว่าแม่เปรีบีนทอง

ทั้งฝ่ายสูกดูกปอนนันและไปใช้
เข้าวัสดุสามาอยู่ที่สองพื้นดัง
ทุกเช้าค่ำล้านากແສນยาห์ง
ເສີມຈຸ່ງທີ່ວ່ອນເວິນຮ່າຍນຽມ

หากแก้ได้ให้ไปเข้ากิจกรรมของ
ยานรัชช์ของราษฎร์รัตน์ยุวชน
เพื่อสอนจริงเจ็บแอบไม่เก็บบ่น
เป็นก่อเรื่องก่อเรื่องก่อเรื่องนั่นคือ

เนื่องความในว่าพันพิตราย/ นั้นถึงแม้จะต่อไปด้วยเหตุการณ์ต่างๆ ในชีวิตของสุนทรภู่ในระยะหลังจากออกบกพร้าววันจากที่ร้อง และก็ไม่มีรายละเอียดชัดเจนมาก และมีได้ระบุเวลาไว้วันเดียว นอกจากนั้น สุนทรภู่ยังเดินทางพันพิตรายในขณะที่กำลังขึ้นและคืนแค้นใจ การเข้าคืนเหตุการณ์บางตอนเชิงลับสน และไม่แน่นอนนักว่าเหตุการณ์ต่างๆ ที่สุนทรภู่ต่อไปถึงนั้นจะอยู่ในระยะเวลาใดในชีวิตของสุนทรภู่ อย่างไรก็ตาม มีหลักฐานสำคัญที่ระบุว่าอยู่ระหว่างช่วงชีวิตตอนนี้ของสุนทรภู่ คือในปี พ.ศ. ๒๔๗๙ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอรุ่งเรืองราชนารีชชัชวาลย์พระอักษรนเรศวร เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา ทรงมอบหมายให้สุนทรภู่รับหน้าที่เป็นพระอาจารย์ด้วยพระอักษรนเรศวร เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาเป็นพระอนุชาของเจ้าฟ้าอกราชที่สุนทรภู่เคยทราบพระอักษรนามก่อนนั้นเอง ถึงมีความประกายในเพื่องช้ากว่าอย่างอื่นๆ ที่สุนทรภู่ต่อไปขึ้นถวายเจ้าฟ้ากลางและเจ้าฟ้าปูหวานด้วยพันธุ์จากหน้าที่พระอาจารย์ด้วย

ผู้นับดินหลังครัวพระโกศก์ โปรดเกล
รับผู้นับดินทั้งบุญของตนท่า

พากพระเจษฐรานนี้ให้ดันสอน
พิจารณ์แบบกพักศรีว่าอักษรนี้เดิม

11

ด้วยเห็นทุ่วผ้าพรมบนท่าให้ขาดเสร็จ
ทูลกระหม่อมยอมให้พระทัยปอง
ในวันนั้นวันอังคารพยานอยู่
ขอเชิญทรงฟ้าฟ้องพระบรมราชโองการท่านฯ

โดยสมเด็จพระกานถมกความประทับใจ
ด้วยองค์อนุญาตเป็นชาค่า
ปัจจุบันกกรรมมากค่า
อย่างที่อุดมดื่นไม่ยั่งนาน

หลักฐานที่ปรากฏแน่นอนอีกอย่างหนึ่งคือ สุนทรรถเคยเข้าพระราชอาภูมิที่วัดราชบูรณะ (วัดเดิบ) ระยะหนึ่ง และเคยขอสักขีปู๊ที่วัดอรุณราชวราราม (วัดแจ้ง) ความนี้ปรากฏอยู่ในนิราศกุษา ของช่วงปัจจุบัน อาจสรุปได้เด่นอนว่าสุนทรรถเดินทางไปปฏิบัติงานในปีใด และจะเป็นเวลา ก่อนหรือหลัง จากที่ได้ก้าวหน้าที่พระอาชาเรย์อย่างพระอักษรในปี พ.ศ. ๒๐๓๒ อย่างไรก็ตาม ระยะเวลาต้องถ้วนหนึ่ง

* สมควรกู้ภัยและขอความ饶恕ให้ด้วย ในนี้ไม่ใช่ปราบกุญแจกุญแจ แต่จะต้องมีเวลาค่อยเป็นชิ้นๆที่เข้าใจความพิเศษนี้ ๙๘ พระยาและจะเช้าพิธีบรรพาราหรือถือเกี้ยน์กุญแจรัตนประดับนี้ กระบวนการกล่าวว่า “ถือเกี้ยน์หันหน้าพระด้วยทิศทางล่าง จะได้มานะบุญได้พบเห็น” พ.ศ. ๒๕๓๖ บันทึก

ก็ไม่ห่างกันมากนัก” คงไม่ทำให้เกิดความแตกต่างอย่างสำคัญ จึงขอตั้งบทคุยกันว่า “ตอนนี้อย่างไร เขารู้เรื่องเว่องเวากัน

เมื่อออกบันธุ์และได้ท่องเที่ยวไปคุณหัวเมืองต่าง ๆ รวม ๒—๓ ปี แล้วสุนทรภู่ก็กลับมาอยู่ที่วัดราชบูรณะ ในขณะที่จำพรรษาอยู่ที่วัดราชบูรณะนั้น มีเหตุการณ์บางอย่างที่ทำให้สุนทรภู่เดือดร้อนใจซึ่งเดินทางไปเป็นมัลลิการพระชาติที่วัดภูเขารหอง อุบลฯ ซึ่งสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงกล่าวว่าตนนี้ของจากสุนทรภู่กว่าทำพิศวินัยลงซึ่งอาจเป็นเพราะสุนทรภู่เสพสุรา จึงถูกบังคับพระชนนียกรรมขึ้นไปอีกจากวัดราชบูรณะ ก่อนจะห่วงรับร่วมจากค่านอกเด่นหรือจะห่วงวินิจฉัยจากความในนิรภัยภูเขารหอง ที่ไม่อาจทราบได้ สำหรับเนื้อความในนิราศภูเขารหอง นั้น สุนทรภู่ต่อถึงเรื่องนี้อย่างไม่ชัดเจนมากว่า

ເລື້ອງວາສະຫຼຸບນູ້ມະພະວິທາງ ເທົ່ອງວ່າອີກນິກນໍານໍາຄາກຮະເດືນ ຂະກາຍືນບົນດີເປັນກຳຕັ້ງ ຈຶ່ງຈໍາດາຍວາສິນໄວສຽງ	ແຕ່ນິນານນັບຖືວະຈະນາເຫັນ ເພຣະຊູກເຊື່ອຄຸນພາອມມາຮານທາງ ກີໃຫ້ດັກທານສັດເຫັນຂ້ອງວາງ ນາອັງວັງວິຖຸງຢາມໃນສາຄວ
ແລະ ຝຶ່ງໄວຈະເຫັນເຫັນຄົ້ນຄວນໄໂນມວ ໄອນາປ່ກວ່າມນໍານັກເຈີຍວອກເວາ ກໍານຸບຸນວ່າຂກວ່າດີນໍາຂອງສໍາເລົດ ຈຶ່ງສຸວພາກຮອດໃນໄວຍອດວາຍ ໄນ່ເນັ້ນເຫັນແລ້ວເມື່ອໄວຍັງເນັ້ນກັບ ດີມານະຫຼັກເຊົ້າສາຍກີຫາຍີໄປ	ນີ້ກັນໄພ່ພຸກສະຍໄວ້ປ່ອຍເສາ ໄທ້ນັ້ນມາເໜີນທີ່ນັ້ນບັນນໍາອາຫ ສະວະພະຍຸ່ງໄພ້ຢູ່ອາດປະນາຍາມໝາວ ໄນ້ໄກສັກກະບາຍແກລັງເມີນກີເກີນໄປ ຊຸດຂອກທ້ານມີຄືດໃດນີ້ ແຕ່ເມາໃຈນີ້ປະຈາກກ່າວົນ

ความในห้องห้องนี้แม้จะสูนห่างจากว่าด้วยการเดินทาง แต่ก็ไม่อาจจะถือเป็นข้ออันใดได้ว่า สูนห่างจากว่าด้วยการเดินทางเป็นพระภิกษุจนเป็นเหตุให้ถูกขับออกจากวัด สูนห่างจากว่าด้วยการเดินทางที่จะมาถึงว่าด้วย เนื่องด้วยความนิยมอย่างมากที่อาจเป็นได้ ฉะนั้นจึงอาจพิจารณาได้อีกประดิษฐ์หนึ่งว่า สูนห่างจากว่าด้วย ออกจากวัดราชบูรณะด้วยความสมัครใจของคนสองท่านเหตุ “เพราบุกเบิกคุณพ่อธรรมานาถ” การที่ สูนห่างจากว่าด้วยไปอยู่ที่วัดอรุณราชวรารามซึ่งเป็นพระอารามหลวงชั้นเรียวกับวัดราชบูรณะก็เป็นเรื่องชวนให้เช้าใจว่าสูนห่างจากว่าไม่ได้ออกจากวัดอีกต่อไปยังคงอยู่ที่วัดราชบูรณะเพียงอย่างเดียว

* สมเด็จพระบรมราชชนกาทั่วพระวรวงศ์ภานุภาพประทับนกความเห็นว่าตนทรงรู้สึกตื่นเต้นมากในเรื่องนี้ พ.ศ. ๒๕๓๘ และเดือนที่ ๗ ชาววิโลกทึ่งคงความเห็นเช่นนั้น ด้วย ยังมีพระ ๔๐๖ องค์รวมเห็นว่า ตนทรงรู้สึกตื่นเต้นมากไปปฏิเสธขออภัยในเรื่องนี้ พ.ศ. ๒๕๓๘ และเดือนที่ ๑๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๘ หลวงปู่ตักความเห็นของตนที่ ชาววิโลกทึ่งว่าตนทรงหันมาดูความประพฤติของตนแล้ว ซึ่งเป็นการตื่นเต้นมากของตนนั่นว่า ไม่มีอะไรที่เป็นเกียรติและดีใจได้ สำหรับผู้ธรรมนูญที่ความเห็นว่าเราชอบเป็น พ.ศ. ๒๕๓๘

และผ่านรัฐบาล เจ้าของราชวัตถุอุปราชวาราภรณ์คงจะไม่ยินดีต้อนรับเป็นแน่ หรืออีกนัยหนึ่ง ถ้าสุนทรภู่
ห้องโถงดูดซับไปแล้วคง กิน้ำจะรู้สึกอบอุ่นเกินกว่าที่จะอยู่ในพระนรนครต่อไปได้ คงจะต้องหนบไปอยู่ด้าน
หัวเมืองอย่างน้อยก็สักกระยะเวลาหนึ่ง แต่ข้อเท็จจริงปรากฏว่า สุนทรภู่เพียงแค่ออกไปปั่นสักการพะ-
บวนราศุ่มๆ เขายังคงพอใจรู้สึกสบายใจโดยใช้เวลาเดินทางไปกลับเพียง ๕ วัน แล้วก็กลับมาอยู่ที่วังอุป-
ราชวาราภรณ์

สุนทรภู่ไปรบเพื่อหักเหลี่ยมบุตรราชายติดตามไปเพื่อยกคนเดียวคือพัด และยังมีศิษย์รักจำนวนหนึ่งเดินทางไปด้วย ตั้งที่สุนทรภู่กล่าวถึงว่า

ໄຊຍານເຊື້ອເຫັນອຸປະກອດທີ່ໄດ້ການ
ຂ່າຍນິ້ງປຶກອງໄທ້ໃນໄກກາ

以

พิจารณาเพื่อต้องมีความคิดเห็นในชั้นของการอยู่บ้านไม่

ก็จะได้ในที่สุดบ้าน

ดังนี้ ทำให้เรื่อว่า ในเวลา ก่อนหน้านี้ จังการที่ต้องเมื่อไปถูกเจ้าของสูนทรัพย์ขึ้นมาได้รับความไม่สงบ ก็เป็นกันน่าจะพาไปถูกเจ้าของหัวยง ซึ่งทำให้น่าคิดว่า สูนทรัพย์กลับจากบุญญาทองแล้ว จึงได้ทำหน้าที่พระอาจารย์ถวายพระอักษรในปี พ.ศ. ๒๕๓๔ เพื่อรำในเพลิงย่างอย่างโภภานนั้น ก่อสร้างหอพิมพ์ศรีราชา

เมื่อสุนทรภู่กลับจากภารกิจได้มาอยู่ที่วัดอุฐราษฎราราม ขณะที่อยู่ดันนีก็มีเหลือบันแค้นใจที่ทำให้สุนทรภู่คิดจะฆ่าพิกรานา แต่ยังไม่ทันจะตะขอสหมงคลเพล็กพ่อตัวได้รับหน้าที่ให้ดูแลพระอักษรเจ้าฟ้าโกธิชธรรมอยู่คนนั้นเสียก่อน ดังความใน ว่าพันพิตร/ ร่องก่อไว้เป็นนัยว่า

ໄວ້ມານຸ່ມເຫັນແລ້ວສັນເດືອນນອນ ສັງເກດຕະຫຼາມໃນໄກວິກາຈົບ

เปรียบเทียบอัตราหมุนซึ่งมีจันท์

จะสืบทอดมาทางพระอธิบดีฯ ให้กันการเดือดร้อนสักสองคน

เพื่อพัฒนาและยกระดับศักยภาพเชิงวิชาการของนักเรียน

สำหรับสถานศึกษาที่ทำให้เกิดความคืบเค้นใจนั้น อาจเป็นด้วยถูกกล่าวหาว่ามีความผิดอย่างใดอย่างหนึ่ง บางทีอาจเป็นเรื่องการสอบรักษาคติเด็กต่อ กับ สคร. เพราะมีกล่าวไว้ใน พระราชบัญญัตินี้ว่า

วันที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๓

พิธีกร

เคารพนักเขียน

๕๖๙

ເຄີຍອອນບອນນາງກະທຳ

รายงานผลการ วันที่ ๘๖

พิธีกรรมทางศาสนา

หน้าที่

ชาวแก่นเมืองแม่น้ำ	มีคุณ
ชาวเชียงพะรังอุบล	ราชบูรณะ
ชาวตีกนกต่องบุญ	แบ่งฝ่าก มหากษัตริย์
ชาวช่ายอยหรือวังศรีคุ้ง	ศรีพรัตน์สูงแพะ

จากโครงสร้างดันนี้ ชวนให้สัมภาษณ์ครุ่นคิดว่า นางที่สูนทรัพย์อาจจะข้าไปปอยู่วัดพระเชตุพน-
วิมลมังคลารามในโอกาสสันนีด้วย (จำกัดพราภรณ์ชูน้อง นกน้อยชอบ)

ในรายชื่อของนักเรียนนัก สุนทรภู่ได้เดินทางไปเพชรบุรีด้วยกิจกรรมอย่างไรบ้าง หนึ่งความที่เล่าไว้ใน นิราศเมืองเพชร จากเหตุการณ์ที่บันทึกไว้ในนิราศเรื่องนี้ ทำให้เข้อได้ว่าเวลาเดินทางมาเมืองเพชรบุรีของสุนทรภู่คือครั้งนัดหยุดในระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๙-๒๔๘๐ ทั้งนี้เพราชุมแพ่ที่สุนทรภู่แ渭ไปเยือนบ้านนั้นได้ถึงแก่กรรมไปในการทำศักขรบลางเนื่อง พ.ศ. ๒๔๘๐-๒๔๘๑ (ตามที่ปรากฏในพงศาวดารไทย) ขณะที่สุนทรภู่ไปเยือนบ้านชุมแพ่แห่งนั้น ภารภารของชุมแพ่ซึ่มีความเครียดมากซึ่งแสดงว่าชุมแพ่เพียงสั้นชั่วๆไปไม่นานนัก (สุนทรภู่เคยหมายบ้านชุมแพ่ครั้งหนึ่งแล้ว)

ใช้เป็นเชื่อมเวื่อนบ้านห้ามขุนเพ่ง ด้วยศักดิ์ความครัวนี้เรือนบรรลัย	นาปลูกแผลงเปิดกว่าเมืออาศือ ^๑ ไม่มีไกรครอบครัวจึงหม่องมัว
และส่องสารห้ามผู้ที่ถูกมึนเมียหัว หัวมึนน้อยอ้อยอั่งน้ำดูดคนครัว	เห็ดค่อนกรวงเดือดใช้อาดับพัว พากันมัวหม่องคล้ำรำกระซิบ
เมื่อมาเวื่อนเชื่อนพหได้พับพักต์	ไม่หม่องนักครัวนี้รูปช้างรูปยอม
เพราจะครัวต่อครัวก้าวสารหัวตื้อต้อม	เหมือนแก่ก่องห้องเมืองเชียงสำเนียง

กิจกรรมที่สุนทรีย์คืนทางไปเพชรบุรีครั้งนี้ สุนทรีย์กล่าวไว้ว่าไม่ต้องเดินทางเป็นระยะทางไกลกว่าห้าวัน ก็จะถึงที่ตั้งของวัดในวันที่สองแล้ว

อนาคตหน้าความงามอาษาเชื่อ	ไปเมืองเพชรบุรีนั่นสถาน
อนานาจหน้าวัวคันมีสกการ	อย่างฐานดึงคุณกรุงฯ
ช่วงปีนี้ไม่ขอพี่ของงานกันที่ไปเกศ	ดึงค่างเข็มทองประดับคงอาสา

1182

แล้วไปบ้านท่านแห่งค่าแห่งใหม่ ยังรักให้ครองจิตตน์ทุกคน
ที่ควรจะได้ใช้ในยาม เขาอันสมประการくなสามีภักดี

* ยังเด็กน้ำหนักต่ำกว่ารากฐานน้ำหนักต่ำกว่า ดูแลรักษาอย่างระมัดระวังเด็กหัวใจไป
ไม่ต้องเป็นห่วงถึงภัยน้ำไม่ทราบ อันที่ ชั้นวิชา ดูแลรักษาอย่างระมัดระวังเด็กหัวใจไป
ต้องพิจารณาด้วยความตื่นตัวของเด็ก (ควรใช้วิธีสอนแบบเด็กหัวใจต่ำกว่า) ในสูตรการสอนหัวใจ
และวิธีการสอนหัวใจ ดูแลรักษาอย่างระมัดระวังเด็กหัวใจต่ำกว่า ดูแลรักษาอย่างระมัดระวังเด็กหัวใจ

ถือคุณหนึ่งสุนทรีย์ก่อความบานเรืองชั่วขณะที่คนอាឣามาหรือเป็นความประโคนา
ในเรื่องส่วนตัวที่ไม่อ่ากทราบได้ ความว่า

ให้ทรงนาฯ าระพารสัมฤทธิ์	ด้วยรูปเกี้ยนอุทิศพิษฐาน
รายเดือนพารสัมฤทธิ์พิธีการ	ทำน้ำเชื้อข้าวญี่ปุ่นช่วยพัฒนากรรัง
ให้ได้แนวทางการสักวงหนัง	กับแพะซึ่งชอบมากให้ตนหวัง
แม้นได้ของดีงามที่นี่จริงจัง	จะแต่งห้องน้ำอย่างคร่าวมีระเบียบ
ทั้งเทียนเงินเทียนทองของชาว	เหมือนเข้าครอบครัวหน้าผึ้งชา
ชาติพารสัมฤทธิ์ประดิษฐ์พร	ให้ได้คนอนฟูกฟูเหมือนญี่ปุ่น

สุนทรีย์เดินทางไปเพชรบุรีครั้งนี้พำนพัฒนาอย่างติดตามไปด้วย และยังมีอีกคนหนึ่งที่สุนทรีย์
เรียกชื่อว่า นิต ซึ่งไม่ปรากฏแต่ตัวว่ามีความสัมพันธ์กับสุนทรีย์ย่างไร ความเห็นนี้ก็ว่า

ให้ชุมชนเดินมาถึงหน้าโนบส์	สมายาวยิ่งเก็บเรียนทักษิณ
เอาจร章สามพามกำาหนดกฎหมาย	กับหนูน้อยพุดเข้ามีสักการ
นอกจากนี้ยังมีอุทิศพิธีติดตามไปด้วยพะยอกคน ซึ่งบางตอนสุนทรีย์เรียกพิธีนี้ว่า	

หนุนชัย

มาพามทางหัวงาไตน์ดึงไอยิจ	แพเพวอกพิษย์แม่นสุขอนุกฤษณา
เดินกระต่ายไปโลตัสโคตรบ้าน	เดียงอุทุมานาถกรากต่องตะลึงแด

และ

ไออุกน้องห้องเที่ยวมาเปลี่ยนใจ	ไม่มีใครที่จะรับชมประชุมฯ
กับหนูน้อยพอดอบเพลินเที่ยวเดิน	รับถ่องค์พระเจ้าพิบูลรัตน์
ต่างเหนื่อยบนถนนน้อมอุทุมพรฯ	บ้างหุคันร่องน่องนกับก้อนหิน

ปรากฏความใน นิราศวัตเจ้าพ้ำ ที่สุนทรีย์แต่งข้อเรื่องนี้ว่า สุนทรีย์ได้เดินทางไปวัด
เจ้าพ้าอากาฬ อุฐยา มีผู้ร่วมเดินทางไปด้วยคือ พัด ตาม บุคลาภรณ์และกัณฑ์บุญบุญธรรม นอกจากนี้
ก็มี จัน มาก และบุญนาค สามคนนี้จะเป็นบุญบุญธรรมของสุนทรีย์ที่จะเป็นเพื่อพิธี ไม่ทราบได้
แน่ชัด

สุนทรีย์ไปวัดเจ้าพ้าอากาฬครั้งที่ ๓ มีอุบัติเหตุที่ไม่คาดคิด คือ เดินทางกลับจากวัดเจ้าพ้าอากาฬ
จากหัวเมืองเห็นอ สายไหมที่รับบุญว่ามียาอยู่แล้วและต้องอยู่ที่วัดเจ้าพ้าอากาฬ มีผ่านงานความเป็นมาตามที่
สุนทรีย์กล่าวถึงใน นิราศวัตเจ้าพ้ำ ดังนี้

อุบลสกุลบทต้องคำฝาฝนนั้น
 ด้วยรื่นรังสรรค์ห่มมานมานนนัน
 นาทีที่ยวเด่นเห็นหินบนคินโฉด
 จึงขัดช่างสร้างอารามตามทำ่นอย
 รูปพระเจ้าท่าพระอยู่คั่นวัชร์งดงาม
 หาดทรายที่อยู่ต่ำหัวครุฑ์มา
 เหรอไม่ยู่รู้ว่าหงส์ในสองทาง
 ได้คุ่มหงส์รองไว้ที่ได้หงส์
 ช่วยสร้างโบสถ์ไชยเปื้อนให้เหมือนเก่า
 วัดเจ้าพ่ออาภานาจอนรินทร์
 พระเจ้านิรันดร์เจ้าพ่ออาภานาจอนรินทร์
 พระเจ้านิรันดร์เพื่องคุณงามจดงาม
 แต่ใบรวมเรื่องพระเจ้าท่าพระอยู่
 เดียวสันไถศักดิ์สิทธิ์ในมีหงส์
 ทรงเข้าออกอย่างทั้งที่เป็นปฏิมา
 ให้อยู่ท่าวนหัวกราหมาหงส์
 ถวายยาอยู่วัฒน์
 ช้าให้ทานแห่งยาอุดรสาท
 ไกรพบปะเป็นตัวเลือกไปกิน
 นานนั้นเชาเวียนและที่หงส์หิน
 ให้กราบด้วยสายเพราะอย่าง

เมื่อได้มีดึงวัดเจ้าพ่ออาภานาจอนรินทร์ให้ได้ยาอยู่วัฒน์ตามต้องการแล้ว ปรากฏว่าไม่ประสมพอสำเร็จ สุนทราบและสูดคิดคานหัวหมกพากันเดินทางกลับ

ตอนที่สุนทราบเดินทางไปวัดเจ้าพ่ออาภานนี้คงจะเข้าพระราษฎร์ทัวตพระเบศคุณวินมังคลาราม ตามที่กล่าวในตอนต้นของ นิราศวัดเจ้าพ่อ ว่า “ก้าจัตธรรมากันไม่เคยเบศคุณ” เนื่องจากสุนทราบอยู่ที่วัดพระเบศคุณวินมังคลารามนี้ สมเด็จกรุงพระยาต่อรองราชานุภาพทรงพระชนิพันธ์ว่า นัยหนึ่งสุนทราบอยู่มาพึงพระบรมมิกรรมสมเด็จพระปรมานุชิตริในรัช พระโลรสในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าอุษาโก ซึ่งทรงเครื่องเพศบรรพชิต และประทับ ณ วัดพระเบศคุณวินมังคลาราม อีกนัยหนึ่ง พระองค์เจ้าอักษณ์มุกุณทรงเป็นผู้ชักชวนให้สุนทราบอยู่ที่นั่น ซึ่งอาจจะเป็นจริงทั้ง ๒ นัย คือพระองค์เจ้าอักษณ์มุกุณทรงเป็นผู้ชักชวนตัวเองหงส์ไปต่อ平原ที่ทรงเป็นเจ้าอาวาสวัด ประทานอนุญาตให้สุนทราบอยู่ที่นั่นได้ ก็ไม่ใช่ทกกรณีดอนหนึ่ง ในนิราศวัดเจ้าพ่อ ซึ่งสุนทราบเป็นเพียงว่าในขณะนั้นตนกำลังหมายจะหันพระองค์เจ้าอักษณ์มุกุณไว้

อนึ่งเด่าเจ้านายที่หมายพึง
 ให้กราบด้วยสุริคพิสัย
 อย่างดีนั้นช้าท่าขาดอยด้วย
 น้ำพระทัยทุกอกตัวให้หายใจ

สมเด็จกรมพระยาต่อรองราชานุภาพทรงสั่นนิ้ยฐานว่า สุนทราบอยู่วัดพระเบศคุณ-วินมังคลารามในร.ศ. ๒๐๗๔ และเดินทางไปวัดเจ้าพ่ออาภานนี้มีเดียกันนี้ ซึ่งเป็นบุพเพร่องค์เจ้าอักษณ์มุกุณผนวชและประทับอยู่ทัวตพระเบศคุณวินมังคลาราม นอกจากนี้ยังมีค่านอกเจ้ากันอีกว่า พระองค์เจ้าอักษณ์มุกุณโปรดทรงสักว่า เมื่อกราหมาหงส์แล้วเดี้ยงไปทรงสักว่าที่ไหนก็โปรดให้ นิมนต์สุนทราบไปบอกบทสักว่าด้วยเรื่อง ฉะนั้นสุนทราบคงจะย้ายจากวัดพระเบศคุณวินมังคลารามไป

อยู่ที่วัฒนาการศิลป์วาระรัชสุธรรมีในเวลาที่พระองค์เจ้าลักษณานุคุณทรงดูแลงานวัฒนาฯโดยพระองค์เจ้าลักษณานุคุณจะทรงช่วยให้ไปอยู่ใกล้ตัวท่านพระ วังที่ประทับของพระองค์เพื่อความสะดวกในการที่จะทรงให้ความอุปการะ สมเด็จกรมพระยาค่ายราชบุกพาทรงกล่าวไว้ว่า ในตอนนี้สุนทรภู่คงจะได้แต่งหนังสือบทสอนความอีกเช่น ก่อนยุดลิมพะเกียรติพระองค์เจ้าลักษณานุคุณ (ยังไม่พบดันฉบับ) นิราศนิพนิพน และ พะยะกัมภี ซึ่งได้เริ่มแต่งไว้ตั้งแต่ในรัชกาลที่ ๒ แต่จะแต่งต่อไปเป็นตอนไหนนั้น ไม่ปรากฏ ระหว่างนี้สุนทรภู่คงจะหาทิการบันดาลและได้พึงพระบรมมีเจ้านายพระองค์นั้นดึงเมืองกรุงสืบพระชนม์ในปี พ.ศ. ๒๖๖๘

ฉบับที่ ๔ ว่า ไม่มีความเห็นชอบอย่างที่สมเด็จกรมพระยาค่ายราชบุกพาทรงเล่าไว้ กล่าวคือ เห็นว่า เมื่อพระองค์เจ้าลักษณานุคุณสืบพระชนม์แล้ว สุนทรภู่ข้าที่พึง จังคลังภักดิ์ใน พ.ศ. ๒๖๖๘ นี้ แม้จะถัดเข้าอุปสมบทอีกราวหนึ่ง เมื่อปี พ.ศ. ๒๖๗๓ ทั้งที่เคยให้เห็นคุณว่าสุนทรภู่เคยมีความสัมพันธ์กับหุ้นส่วนที่มีสามีแล้วคนหนึ่งซึ่งว่า คุณที่สุนทรภู่กล่าวเป็นนัยไว้ในนิราศนิพนิพน และ นิราศนิพนิพน ว่า

นิราศนิพนิพน	นิราศนิพนิพน
เรื่องผู้ต้องจดจำ	แม่ชีร้อย
ริวโนไซร์ว่าสาย	ชาวบ้าน เห็นชอบ
ริวพีทแนนน์บี	นักหน้าอาดี
ยามยอตันจันบี	หนาหนานาม
นิราศนิพนิพน	รุ่นแม้ด้ว
คงจะประทับทราบ	ชาวบ้าน มีบุญมาก
ริวกันพิมแคลตต์	รับรู้ด้วยสูง
รวมเสื่อมเสื่อมอ่อนน้อมพิริย	คุณรักษ์เรือนหมกต้มผิว
แสงสุภาพกรานกัมประนนน้ำ	เหมือนโฉมริ้วงามราวดอกบานขาววั้
ดึงย่านย้าส่าปะทานรัญจวนจิต	เหมือนใจคิดหวานทบทอบหลัง
ไปสอนโฉมโฉมเจอกที่เมืองบัง	เปรียงเหมือนน้ำแม่น้ำอันทุกทุ่มโน้ม

ฉบับที่ ๕ ว่า กล่าวว่าความสัมพันธ์ของทักษิณบรรหารว่าสุนทรภู่กับหุ้นส่วนนี้จะไม่อยู่ในเวลาที่ก่อนสุนทรภู่ออกอุปสมบทในปี พ.ศ. ๒๖๖๘ เป็นแน่ เพราะในนิราศนิพนิพน ข้ออันเป็นนิราศนิพนิพนแล้วที่สุนทรภู่อุปสมบทยังมีความที่สุนทรภู่กล่าวว่าตนไม่เคยค้างพร้อมในเรื่องผิดประเวตเมื่อต้นนี้

ดึงบ้านรื้อเห็นแพ้วะซึ่ง	ไม่มีผู้สื่อสารก็จะถูกฆ่า
ตัวยานามเอกสารความสะอาด	นึกกันมากตัวยานามของมายา
รัวน้ำกัดท้องคุณเปรม	ตัวของเขามาเรียนแหนกรักษาไว้
ใครทำร้ายคุณร่วมบ้า	ก็ต้องไปเป็นต้นนำขันพอง
เราเกิดมาตายพ่อจะดูแล	ยังคงแคดข้าวครองด้วยไม่มีวันพอ
ทุกวันนี้วิบิตมีก่อการอย	เจ็บจะต้องเป็นบังห-Coreย่างไร

ฉะนั้น ด้านกรุงราชคฤห์ที่อยู่กันนานนี้ถือว่าสิ่งที่สำคัญที่สุดในปี พ.ศ. ๒๕๓๔ ก็หมายความว่า สุนทรภู่ถูกกล่าวมีความดีมีพันธุ์อย่างพิเศษเวลีกับบทถึงชื่อชั้นห้อง ฯ ที่อยู่ในเพศนบริพัชต์ ซึ่งเป็นการ เห็นด้วยเสียว่าจะเป็นไปได้ สุนทรภู่จะจะสามารถให้ชีวิตอย่างรวดเร็วราวด้วยรัฐมนตรีดังแต่ ๖๗. ๒๕๓๔ ระหว่างนี้ได้มีความสัมพันธ์กับบทถึงชื่อชั้นห้องลักษณะ และยังมีความสัมพันธ์กับบทถึงอีกคน หนึ่งชื่อเมือง ซึ่งได้อยู่ด้วยกันจนมีบุตรชายคนหนึ่ง ตั้งที่สุนทรภู่ได้ก่อตั้งแห่งผู้ดูแลไว้ใน นิราศ ศุภาราม และก่อตัวที่บุคลาภารชั้นบังเต็กไว้ในนิราศพาราม/ราชรม ว่า

นางม่วงหวานเคราคิด	เชยชวน
ม่วงเก็บม่วงสวน	สุกรรษา
ม่วงอินรืนรัญชวน	จิตไม่ โกร่ง
ม่วงหม่องหมอนหน้า	เข่นเนื้อเจื่อนกัน
จะออกซ่องทองไอย์เท็นโรงบ้าน	เขากวิจกานตากห้ามต้องพาชื่น
ไอ้เม่นพ้ามาหากดึงภาคพื้น	น่าจะยืนนินเดือนได้เหมือนใจ
เจ้านุน้อยพอดอยว่าห้าอกน้า	ใครซ่างคำยกฟ้าขึ้นมาได้
แม่นแทนคืนสั่นพ้าสุราดับ	จะเป่าไจชรังษ์รักกันทั้งชาบ
ไอ้พึงบุตรสุกสว่างอาทิตย์เปรียง	ต้องทำนีบันนีกไปเกี้ยวหาย
ธงขาวแครดี้ชื่อชั้นราย	จะดื่นอยาออกความเหมือนนามจ้า

และ

เนินสูงสุดหยุดชะนีเมือง	รังมาตราแม้นบรรยายคงไปฟ้าฟ้า
ค้างคูลสำหรับอยานต้องหานกัน	ขันดึงรื้นบันไดจิตใจนา
ลงกระสุนบุรุวน้อยก์พอดอยชั้น	ไม่มีอยู่เมื่อมีลมผู้ใหญ่ไว้หักหักนา
ประนนนีดีอีประทีปเทียนบุชา	ต้องวันกาหักซินด้วยอินดี

สำหรับการกลับเข้าอุปสมบทอีกครั้งหนึ่งในปี พ.ศ. ๒๕๓๓ นั้น ตนที่ ร่างวิໄโลสันนิษฐาน ว่า รัชสมรภูมิของสุนทรภู่คงไม่เป็นปกติสุข ประจำตนกับพัสดุ บุตรชายมืออาชญากรรมในบ้านพอดี

โดยการสมเด็จพระปรมินทรมหาธิราชิโภราศ ทรงเมตตาฯ ให้ทรงบังคับและบุตร ข้อสันนิษฐานนี้อ้างค้าความจาก พันพิลาก/ ที่ว่า

ซึ่งยกไว้ได้ทั้งหมดนั่นแก้ว	พำเพอยและมีหักครึ่นอักไช
พระดุษฎีที่ท่านช่วยสุนเสือโค	ให้เรืองฤทธิ์อิสระเดชาชัย
แล้วไม่เสียเพียงแต่สุนช่วยอุปถัมภ์	พระคุณล้ำโภการจะหนาใหญ่
ช่วยชี้ทางก่องามนำให้คล่องแคล	หลวิชัยค่าวิจารถอ
แต่ละองค์ทรงพระคุณมากยิ่ง	เป็นของมีมีของบุญยั่งยืนสุคหา
จะให้บุญยั่งนานสวัสดิ์วัฒนา	พระชันษาลิขณ์อยู่หมื่นปี*

ข้อสันนิษฐานของฉันที่ ช้าวิໄโลทึกถ่วงนั้นบันทึกไว้ในเดือนเมษายนปี ๒๕๓๖ แต่ก็ไม่ได้มีความรู้ด้วย พอก็จะเป็นข้อสันนิษฐานว่าสุนกรกฎได้อำซิกขานที่ในระบบทั้งนี้ ทั่วไปเด็กที่สุนกรกฎถือว่าเป็นเด็กคนไม่ประพฤติและเด็กในนิรภพชราบดีรักษานั้นก็พิจารณาให้ถูกแม่นยำว่า อาจเป็นบุตรบุญธรรมของสุนกรกฎเช่นเดียวกับกันและสุนกรกฎเป็นบุตรบุญธรรมและได้ถือว่าถึงวัย ในนิรภพชราบดี กับ นิรภพชราบดีพ่อ โภษและพ่อแม่ยังคง นำสังเกตว่า สุนกรกฎไม่เคยแสดงความฟ้าวิในนิรภพชราบดี แต่เมื่อว่า ทนได้เคยอุปสมบทถึง ๒ ครั้ง ฉะนั้น สุนกรกฎจึงอาจจะมีได้อำซิกขานที่ลักษณะมาอุปสมบทใหม่ เป็นครั้งที่สองทั้งข้อสันนิษฐานที่ถ่วงน้ำหนัก

ในระบบทั่วไปก็เดียวกับที่สุนกรกฎเดินทางไปวัดเจ้าพ่ออากาศถังได้ถือว่าวนมแล้ว คือในปี พ.ศ. ๒๕๓๖ มีหลักฐานว่าสุนกรกฎได้เดินทางไปวัดพระแท่นทองวัง กากูญจนบุรี การเดินทางไปคราวนี้ สุนกรกฎจะได้เรียนนิรภพบันทึกเหตุการณ์ไว้หรือไม่ ไม่มีผู้ดันพัน** อย่างไรก็ตามมีผู้ร่วมเดินทางไปกับ สุนกรกฎผู้หนึ่งคือสามเณรเอกต้น ได้แต่งนิรภพเข้าเรื่องการเดินทางครั้งนี้ นิรภพเรื่องนี้มีข้อในฉบับสมุดไทยว่า นิรภพไปพะรังหันเมืองกาลันคิด และน.ส.จันทรจิราภรณ์ รัชนี ทรงเรียกชื่อใหม่ว่า นิรภพเมืองกาลัน

สามเณรเอกต้นระบุว่าท่านเดินทางไปพะรังหันครั้งวิวิไวในนิรภพเรื่องนี้ว่า เดือนตี บีบะเส็งซึ่ง ตรงกับ พ.ศ. ๒๕๓๖ ในปีนี้สุนกรกฎจ้าพรวรษายุ้งที่วัดใกล้มีปราภกหลักฐาน เพียงแต่ทราบว่าอยู่ใน

**ฉันที่ ช้าวิໄโล ให้กำกับข้อสอบอนกอบนี้ว่า พระอุษณิษสุนกรกฎหมายถือกรณีสมเด็จพระปรมินทรมหาธิราชิ-ในรัช ซึ่งเพียงแต่ช่วยบุตรให้ แต่ยังไม่ได้ให้เข้าพราหมาอยู่ที่วัดพระแท่นทองวัง ตัวอย่างเช่นหากองพระร่วงที่หุ้นห้าม นาคหนึ่งต้องรับน้ำเงินเดือนเข้าอยู่หัว ซึ่งถ้ากระทำการนั้นให้สุนกรกฎไปอยู่ที่วัดพระบูรณะ ซึ่งก็เป็นต้องรับน้ำเงินเดือนเดือนนี้ สุนกรกฎจึงต้องพะรังหัน ๒ แห่งอย่าง

*นิรภพชราบดีพ่อ ซึ่งก็เรียกว่ากันว่าสุนกรกฎเป็นบุตรกันนั้น ในบุตรบันทึกว่าได้เรียนที่บ้านชัยภูมิไว้ เมื่อหนทางานของสุนกรกฎ แต่เป็นของน้ำเสื้น หรือหนึ่งหนทางานพักอาศัยที่บ้านชัยภูมิซึ่งเป็นค่ายตั้งตระหง่านสุนกรกฎ

หัวหน้าคนนี้เอง ผู้ร่วมเดินทางไปกับสุนทรภู่ในคราวนี้ นอกจากสำเนาเอกสารลับซึ่งสุนทรภู่อุปการะเป็นบุคคลบุญธรรมแล้วก็มีบุตรชายอีก ๒ คน คือสามและห้า ไม่ว่าคนนั้น พัฒนาเป็นสามเณรแล้ว ตั้งความในนิรภัยเมรากลับ ทั่ว

ทุกวันนี้มีแต่กู่ยืนอยู่เดียว
พระคุณไกรไม่ท่ากุณพระสุนทร

และ

กับคำนั้นของทั้งพี่เมราก
ทุกเข้าเย็นเป็นกำพร้าเห็นหน้ากัน
อุทมุกหมายของ การเดินทางครั้งนี้ให้ขอมาณมัธการพระเท่านั้นจริง เมื่อเดร็ชชุมานที่
ต้องใจแล้วก็เดินทางกลับ ต้องที่สำเนาเอกสารลับนี้เข้าไว้ไว้

ถึงพระเท่านั้นและจังหวัดเห็นวันนี้
กับดันรังหังคุ้มอยู่พวัณ
ต่างชื่นชื่นโถนนั้นอึงศรัทธา
เจ้าประคุณแห่งพระเท่านั้นด้วย
ก้อนใจหักหักเห็นเช่นนาดี
และ

เที่ยวชุมารอบขอนอารามตามบิดา
มองห่าเรื่องเมื่อตะวันสายยังห่าค่า
ให้ลับไฟโกโซราดญาติวงศ์
ห้องใบในสักที่ครอบพระเท่านั้นเพ่นพิชา

ดูยอคนั้นมาเข้ามาท่านที่แม่นมา
คำนบิดาหักหักด้วยอินดี
เหมือนบัดดี้กับเข้ารั้วหักหิน
อยู่ข้างที่พระเท่านเจ้าเข้านิพพาน

แจ้วเสยคลอดตากางมากถ่องทอง
ได้กราบหน้าแม่เหลาอาโนธงค์
แจ้วต่อของลงทางหาดเมื่อราษฎร์

สุนทรภู่เคยเดินทางไปสุพรมบุรีอย่างน้อยก็ ๒ ครั้ง ต้องที่เดินทางคุ้มการตัวไว้ในนิรภัยพุรี
และ ว่าพันพิลาป/ ซึ่งในว่าพันพิลาป เมื่อไว้ดอนหนึ่งว่ามีผู้มาโนยเรือไป ส่วนในนิรภัยพุรี ซึ่ง
บันทึกเหตุการณ์ในการเดินทางอย่างละเอียดไม่มีกล่าวถึงแต่ร่องสุนทรภู่กล่าวโนยเรือเชย จึงเชื่อว่าการ
ไปสุพรมบุรีก่อตัวไว้ในนิรภัย ๒ เรื่อง นี้จะเป็นคนละความกัน

สุนทรภู่จะเดินทางไปสุพรมบุรีในครั้งที่เด็กไว้ในนิรภัยพุรี เมื่อไรไม่แน่ถูกงานแหน
ชัด จังความได้ไว้เดินทางไปประหน่วยนั้นเป็นพระภิกษุอยู่และมีอาชญากรรมแล้ว ต้องที่ได้กล่าวถึงความของ
อย่างขอมรับว่าเป็นผู้สรุปอาชญาแล้วหลายตอนเช่น

บางบัวบูรุจวงแก้ว	กานดา
แก้วเนนควรชุมารา	ร่างแก้ว
มีบัวกรุงหน้าหา	พนชาติ อัมเมธ
ในชาตินี้พังค์ว	คุณลักษณะน่าจะสมร

สองสารบัญวัสดุร่าง	แรมໄวย
เดื่อยนต์นกหกไทย	ค่าเช้า
อกพีที่เดียวโดย	ด้วยแก่ แม่เมย
เข้าเรื่องเมืองร้างเหวว	โภกรชั่วจวน
และ	
หน้าวอนพ้าทั่มแก๊	แม่เมย
หน้าก๊าใจคระເຍ	ชุมก๊
ยามรุ่นอุ่นอกเคลย	เกียงคู่ ออยเมย
ยามເຫົ່າປ່ອກຫວວະກໍ	ເທິງຄ້າງກອດຕອນ

ນອກຈາກນັ້ນໃນເວລາທີ່ໄປສຸຫງຮຽມຄວາມນີ້ທີ່ກັບດັ່ງແລະພົດຊີ່ວິດຄວາມສຸນກວດໄປດ້ວຍຜ່ານກໍ
ຄາສີການຫາແຂວ້າ* ແລະອູ້ໃນວັນທີ່ນີ້ເຕີມທີ່ ຕັ້ງຈະສັງເກດໄດ້ຈາກໂຄສອນທີ່ເຫັນວິດຄວາມຄ່າໆເຊື່ອຂອງເຕັກ
ທຸນໆເທົ່ານີ້ແລະກາມມີເຕັກສາວ່າ ມາສັນໃຈຫອດຕີໃນຕົວໆ ໃຫ້ຕ່ອນໄປນີ້

นายຮອດສອຍງົງເທົ່າ	ເຫຼົ່າເຊືອ
ນັນນັກັດສັຫງິນເນື້ອ	ອະໄວ
ນັນຫວັງຫ່ວງໄດ້ເວົ້ວ	ຮອດແນະ ມາວນະ
ຫຸ້ນທຸນໆກຸມມືດໃນ	ນຸ່ມແຫຼ້ນແກກເສືອ
ອະວົາເດືອນເນື້ອສົດໄທ	ໄສ່ກວະບູນ
ຫຸ້ນແຄ່ງແກງເພື່ອປຸງ	ເປົວະພວອນ
ກິນຂ້າວເຫຼົາກະເຫວີ່ອນ່ຳ	ນອອນປາກ ອ້າກແຍ
ເຫົ່າຈົວກັບກອບຫ່ວຍຫົ່ວ່ວນ	ກະທະດິນ ດິນແກກ
ຮັບອ່ອຍພອບຂະດັບ	ຫຸ້ນ່າວ
ແມ່ອຸກນັກຟ່າງ	ອີກອ້ອຍ
ຫົມເນື້ອເຫຼືອໂກຣນພວກ	ພ່າວ່ອຍ ນັ້ອດຖາ
ກອກຫຸ້ນໆອຸ້ນຫຸ້ນ້ອຍ	ນໍາໄດ້ໄວ້ຫົວ
ເຈົ້າອ່ອງຮ້ອງຮັບໄທ	ໄດ້ການ
ຫຸ້ນໆຫຸ້ນໆຮຸ່ນໆຂຶ້ນບານ	ນໍ່ເກົວ
ຂຶ້ນພິ່ນຊ່ວງຫົວຫຼຸງ	ຮັບໄດ້ ໄກວເຍ
ສ່າວຸ່ນ່ວຸ່ນເວີຍພັກ	ພິ່ນ້າໜ້າເຊືອ

* ເນື້ອກອນໄປວັດເຮົາທ້າອາກາດ ພົກມວານເບີນຄວາມເມືອງ ສ່າວັກດົນຮະນາວັກຮົບໄມ່ ໃນປ່າກອູດກ່າວແນ ແລະເນື້ອໄປ
ພວກເຮົາທີ່ນອກຈະວັນທີ່ກ່າວກັບມະນຸດກົດທ່ານກໍ່ນວານເບີນຄວາມເມືອງທີ່ກ່າວ

สูกดาวสาววุ่นร้อง	หักกาด
เรือพิมพ์ธงชาติ	ร้อยไฟว์
สูกดาวแห่งท่านนุ่นขาย	แอบบี๊ก เจ็กเกะ
สอนกว่าชาบานตามไปให้	ว่าซื้อหัวใจฯ
หนูหัดหมัดหัดทดสอบ	เดือนลาก
มีหมาโกยกซู่ส้าว	ฟันแม็ตต์
บ้านเจ้ารัวเห็นบัวขาว	ขายมั่ง กระซังแม่น
ตามห้ามตามหาเห้วย	แท่งนั่นๆๆๆ
ดาวไปไทยพื้นเมือง	มองเมือง
มีสักทำร่างร่ายเรียง	เข้าร้าน
กลั่นชุบอุบอินเอียง	กระซองแม่น แบบเกย
ขอหมายปักกันสะท้าน	หักห้ามอย่างถึง
ราตรีพื้นอ่องอ่อน	เอ็นดู
รันไหงไห่นมากพุด	นาบีี้
แท้นลือกเมืองคั่วพู	หักวัน กลับแม
จะซึ่งมีไม่ได้	เดือคน่าค่าตี

ในนิราศสุพรรณ มีโครงหลักบทที่ส่อให้เห็นว่าอารมณ์ของผู้แต่งต่อหน้าบังปีกอตไปร่วงแย่ลงมา เมื่อเปรียบเทียบกับนิราศภูษาของ และร้านพิลาบ/ ซึ่งสุนทรภู่ตั้งข้อหาที่กำลังคืบเค้นใจ จะเห็นว่ามีความแตกต่างกันมาก ฉะนั้นจึงน่าเชื่อได้ว่าสุนทรภู่จะมิได้เดินทางไปสุพรรณบุรีและแต่งนิราศสุพรรณ ในเวลาที่กล่าวไว้ใน “ร้านพิลาบ” แต่คงจะไปสุพรรณบุรีในคราวที่เด่นนิราศน์ในราชธานีเวลาหัวงเป็น พ.ศ. ๒๔๘๙ ถึง พ.ศ. ๒๕๐๐ ซึ่งจะวนนั้นสุนทรภู่เข้าพระราชอยุธยาทั้งหมดในพระนคร ด้วยเรื่องที่สมเด็จกรมพระยาค้ำรัชรานุภาพได้ทรงรับพึงพระยาธรรมปิริชา (บุญ) ซึ่งเคยนิราศและเข้าพระราชอยุธยาทั้งหมดที่คาดหวังกับสุนทรภู่เข้าอย่างว่าสุนทรภู่แต่ง นิราศสุพรรณ ในขณะที่อยู่วัดเทพธิดานั้น ก็อาจพิจารณาได้ว่า เมื่อสุนทรภู่กลับจากสุพรรณบุรีแล้วก็จะจะแต่งนิราศสุพรรณ เรื่อยมา โดยเหตุที่

* กรณีในร้านพิลาบ ก่อนหนีออกตัวว่าไปราชธานีที่อยู่วัดเทพธิดานั้น สุนทรภู่ได้เดินทางไปสุพรรณบุรีที่ไปที่นั้นในปี พ.ศ. ๒๔๘๙ จึงมีผู้เข้าใจว่าสุนทรภู่ไปสุพรรณบุรีทั้งหมดที่กล่าวไว้ในนิราศสุพรรณนี้เป็น พ.ศ. ๒๔๘๙ รวมถึงอยู่วัดเทพธิดา ความในร้านพิลาบ ก่อนนี้ก็

ซึ่งก็เป็นอีกหนึ่งเหตุผลหนึ่งของการ ถูกตั้งหน้าเข้าเป็นสื่อข่าว ไปทางเรือและล่องค้าข้ามปีกอตเป็นอย่าง	เนื่องด้วยการรักษาบ้านบุญเด่นอยุธยา จนถึงปีต่อมาปีถัดไปจะ ทำการเดินทางกลับประเทศ
---	--

สุนทรภู่ในสันทัดในการแต่งไคลอฟอนกับความพยายามที่จะแต่งไคลอฟอนนี้อย่างดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ประการนี้ และอีกประการหนึ่งนิรภัยเรื่องนี้มีความยาวถึง ๔๔๘ บท ซึ่งนับว่ามาก สุนทรภู่ จึงคงใช้เวลาและอยู่นานพอสมควร แม้เมื่อยามาอยู่ที่วัดเทพธิดานั้นก็ยังมีการอัลเกต แก้ไข และเพิ่มเติมบางบทบางตอนให้เป็นที่พอใจยิ่งๆ ขึ้น พระยาธรรมปิริยา (บุญ) ซึ่งขณะนั้นบรรยายที่วัดเทพธิดานี้ได้เห็นว่าเด็กชายคนเดียวที่กรุงพาราชาบุกมาไปเข่นนั้น

ในมิราศสุพวรรณ มีความบอกไว้ชัดเจนว่า สุนทรภู่เดินทางไปสุพวรรณบุรีเพื่อขอคันนาญา อยุวัฒนาเป็นสำคัญ และไม่ประสงค์ตัวเรื่องตามที่มุ่งหวัง สุนทรภู่จึงกล่าวไว้ในตอนท้ายๆ ของนิราศ เรื่องนี้เป็นการถกเถื่อนบุตรหลวงนี้ให้คิดแสวงหาอยุวัฒนาอีกด้วยไปว่า

ไคลอฟอนแผนที่ช้าง	ทรงสุพวรรณ
เทียนเล่นเป็นสำคัญ	เบศคุ้ง
ใจนาป่าปลอยัน—	ท ประเทศ ทุเรศเยย
เข้าถ้ำสำราญ	ถืนยะวันป่าไร่อง
หัวไว้ให้ถูกเจ้า	เหล้าหอกาน
รู้เรื่องเปลืองป่วยการ	เกิดร้อน
อยุวัฒนาชนวนนา	นี้พ่อ ชาเยย
นร์ปราวษณ์อยากข้อน	คือไว้ให้ฯ

ความในว่าพันพิคำ/ ระบุว่าสุนทรภู่ได้มาอยู่ที่วัดเทพธิดานี้ปี พ.ศ. ๒๐๗๒ หรือ พ.ศ. ๒๐๗๓ เป็นพื้นมา จึงพอถ้าค้นเรื่องราวในช่วงเวลาหนึ่งได้ว่า นับตั้งแต่สุนทรภู่เข้าพรวรษายุคที่วัดพระระเรศคุพัน-วินิมังคลาราม และเดินทางไปวัดเจ้าพี่ยากราในปี พ.ศ. ๒๐๗๔ แล้ว หลังจากนั้นจะได้ย้ายไปอยู่ที่วัด อินหรือไม่ ในปีแรกกลับกรุงเป็นที่แน่ชัด แต่ต่อมาเมื่อครุต้องบัญชาภัตที่อาคติอยู่เดินทางอยู่วัดเทพธิดานี้ ดังความที่กล่าวไว้ใน ว่าพันพิคำ/ ว่า

เป็นความเคราะห์ก็ต้องจากพราภิหาร	กลัวพวงพาดผู้ร้ายเข้ามายืนนี้
อยู่วัดเทพธิดาด้วยบารมี	ให้ม้าบีบีจี้ให้ยกงาน

จากความพังกล่าวว่า ทำให้เข้าใจได้ว่า กรมหมื่นอับตราอุคามะ " ได้ทรงอุปการะสุนทรภู่ ในระยะที่มาเข้าพรวรษายุคที่วัดเทพธิดานี้ ก่อนกวันว่าเหตุที่กรมหมื่นอับตราอุคามะทรงแต่งต่ออุปการะ สุนทรภู่นั้น เพราะได้ทรงหนังสือเรื่องพระอภัยมณฑลเด็กทรงพ่อพระทัย และทรงเห็นว่าเรื่องที่แต่งไว้

* กรมหมื่นอับตราอุคามะ พระบุนนาคที่มีว่า ทรงดูดีเข้าหูดูดิ่งวิเศษ ทรงเป็นพระพี่นางร่วมพระชนนีกับ พระองค์เจ้าลักษมณ์บุรุษ ปีรอดดีเมื่อ พ.ศ. ๒๐๗๔ ให้รับการสถาปนาให้ทรงกรมในปี พ.ศ. ๒๐๗๖ บรรดา พระฝ่ายล้านพระชนนีเมื่อ พ.ศ. ๒๐๗๘ พระบุนทรีย์บุญคือ รังษันติ์สุวัณ นักทรงมีพระชนนี ๑๙ พระยา

ยังไม่จบจึงไปร่วมให้สุนทรรษณ์เพื่อน้ำร้านด้วยเดือนละ « เนินหมูไทย » นักภาษาที่อ้างว่ามีหนังสือที่สุนทรรษณ์ต่ออีกเรื่องหนึ่ง คือ สิงห์ไกรภพ กับที่ต่อชื่อใหม่ในตอนนี้คือ เวียงลักษณ์วงศ์ และสุภาษิพไภยที่เรียกันว่า สุภาษิพดอนนท์ฯ แต่เรื่องสุภาษิพดอนนท์ฯ ในบัญชีบันทึกซึ่งต้องการหมายเหตุว่าจะมีใช่ผลงานของสุนทรรษณ์ หากันที่เป็นผลงานของก็ “อีกผู้หนึ่งซึ่งบังเอิญมีนามว่า “กู” เห็นอนกัน แม้ว่าข้อตั้งกันจะยังไม่ได้มีการอ้างหักครานอันด้วยงานนักแต่นั่นเป็นเรื่องนิรภัยระหว่างคนๆ กัน แต่กันน่ารับฟังและน่าทึ่งคือภาษาคันคัวกันต่อไป

เมื่อสุนทรรษณ์จากวัดที่อยู่เดิมมาอยู่วัดเทพธิดาถูกกล่าวแพร่ ปราศรรษาอยู่อย่างทรงสูงได้เพียง ๒ พรรชาท์เกิดเรื่องคันแค้นใจอย่างใหญ่หลวงนั่น แล้วสุนทรรษณ์ถึงคงรังสรรค์อยู่ ยังไม่คิดจะย้ายออกไป แต่เมื่อยุคต่อไปเป็นศุภารักษ์ก็ยังไม่ดีขึ้นจนถึง ปี พ.ศ. ๒๕๓๔ สุนทรรษณ์ได้เดินทางไปธุระที่แห่งเดียวกัน ครั้นกลับมาจึงได้ตัดสินใจที่จะย้ายออกจากวัดเทพธิดา ดังที่กล่าวไว้ในร่างพันพิตร ว่า

ไปทางเรือหรือรถด้วยปอดเปื้อง	จะการต้องร้องขอต่อสูง
ตีม้วนเดือนเชื่อนเดนแกดังเดยดะ	เห็นแต่พระอย่างพระทัย
ช่วยเหลวเรือเก็บมนุนทำบุญด้วย	เหมือนไปร่วมช่วยบุญบันเป็นราศี
ก้อนน้ำดึงดึงมาจับอยู่กับกระดี	ทำรังท์ที่ก็ประจันริบประคุ
ต้องขัตติยเรื่องราวด้วยความเคราะห์	ช่วยจ้าเพาะสุริยาต่องราญ
หังบ้านหังวังลับเป็นตครุ	แผนนั่นอยู่ยากเย็นจะเห็นได้

สุนทรรษณ์ไม่ได้เดินทางเดลุกที่ทำให้ตนตัดสินใจย้ายจากวัดเทพธิดา คงกล่าวเป็นใจความ กว้างๆ ว่า เป็นความเคราะห์ของคนจังท่าให้เกิดเรื่องเดียบเนื้อร้อนใจเท่านั้นเอง แต่จากนี้ความใน รากพันพิตร/ เก็บบดดอตเรื่องมีความที่สุนทรรษณ์กล่าวเป็นเงื่อนว่าสุนทรรษณ์ให้รักกรรมหนึ่นอัปสรุตสาหพ ประกอบกับมีศรุตบันนีเสียนหนามอีกด้วย จึงคิดย้ายจากวัดเทพธิดา

ความที่สุนทรรษณ์กล่าวเป็นเชิงเป็นความในใจที่ให้รักกรรมหนึ่นอัปสรุตสาหพนั้นเริ่มต้น ด้วยเรื่องที่สุนทรรษณ์อ้างว่าเป็นความพั่นของตน ก่อตัวว่าในความพั่นนั้นได้พบเทพธิดา เมื่อเทพธิดานาง นั่นจากไปก็ให้ฟื้นฟื้นด้วยความรักใคร่ทุกพัน และสุนทรรษณ์ได้เปรยนาเทพธิดาที่ไม่ป่องนั้นด้วยว่าตนมี่อน ออกประวัติศาสตร์ในสวรรค์ ดังนี้

ช่องสั่งให้ไปสวรรค์หน่อยชั่วชา	จะธรรมเป็นบันเป็นบีชา
แผนนั่นเหมือนปากอย่างใคร่คายวิมาน	ขอพบพานก็คืนร้องพี่ยา
ยังนึกเห็นเช่นโฉมประโภไม่ออก	ยังหวังโศกแผลนสวหาประโภนา
ได้แบบนั่นสอนคงจะเสียเวลา	ยังรีวามัวอยไม่อ้าอี้เบย

อยู่หัวหัวตัดหัวตัดหัวไปป่าฟากพื้น
 บังชาดินที่มีได้บุญไม่เคย
 แม้นรู้เท่าก็จะได้ตามไปด้วย
 เช่นเด่นควรเชรุ่นความอนัน
 สายสุดใจไม่หลับจะรับชัย
 ประโภเนก้าเววคำสุคุณวง
 ยามก่องจั่นบรรทุมธรรมโฉม
 แม้นไม่เข้มหนึ่งทางจะเด่านิยาย

๘๙๒

สตันค่าจ่ารื่นจะอัมภิว
 ทรงบีกษาการเวกแฟลเมนเรือง
 เนื้อชนบุปผาปาริกาดีรื่น
 ด้วนกระพรุนรุ่งให้หลับดอย

ให้ดีนโดยให้หานมิชาเอ่ย
 ขอรื่นแซยชาดิน้าด้วยอ่าวรำ
 ลูนอคนัวมิได้หิ้งมีสอนร
 จะก่อร่างก่อตนก่อตนประทับปีไว้กันกรวง
 ร้องโขคหันพัสดุราชาสุกหวง
 ให้ดุนกรวงปี้เสยานนิมีกดดกดดาย
 รับประโภนร้างที่พักวิชวาย
 เรื่องการค่ายดินคุณหนือบุนบาน

แม้วคอกาฬแคดัลลับคอกลับเค็มหายดึง
 จึงหมายดียงวะสาณนาอุดส่าห์ดอย
 สุกจะดีนหิบได้มิไม่ดอย
 ลงมาหันดอยหนึ่งเดือนจะประคอง

จากชื่อความร้างคัมและพิจารณาความน่าด้อม่อน ๆ อีกหน้าย้อน ทำให้เข้าใจได้ว่า เทพบุตรในพื้นของสุนทรร្យก็ถือกรรมหนึ่งอีกสุคุเทพ ซึ่งทรงอุปถัมภ์วัดเทพธิดาอยู่นั่นเอง สรุนรวมหนึ่งอุปถัมภ์สุคุเทพจะทรงทราบเรื่องความอาชญากรรมของสุนทรร្យหรือไม่ในทราบแน่ชัด แต่ก็ไม่อาจต้อง ว่าอย่างใดทรงได้ยินรายพระเครื่องมานั้ง แต่บางที่อาจถือว่าสุนทรร្យ ไม่ทรงทราบประทานความอุปการะต่อไป สุนทรร្យจึงเหลือความว้อนตัวร้อนใจว่าคนหมาดบุญวะสาณ ไว้ที่พึ่งชนไม้อาชญาด้วยตัว เทพธิดาต่อไปได้ นอกจากนี้ยังมีความค่อนหนึ่งที่สุนทรร្យถ้าร่วมเป็นเชิงพ้อว่า คนเปรี้ยวเหมือนนายศรี ซึ่งในเวลามีงานจะต้องใช้ก็ได้รับการเอาใจใส่เป็นอย่างดี และเมื่อตนความจำเป็นก็ถูกหอดหักเป็นใบพ้อที่ไว้ค่า ความตอนนี้ร่วนให้คิดว่า บางที่สุนทรร្យอาจจะพ้อกรณัมนี้อีกสุคุเทพว่าเมื่อตนดึงพระอภัยมือวายแผลก็ไม่พึงสนใจคนต่อไป

เนื้อชนนายศรีมีงานทำบันตอนนั้น
 พะเพร์จการทำน้ำเอาลงห้องคาก

เจ้มเบงหอยน้ำนันจันกันหัวรา
 ต้องหอยน้ำดอยไปเป็นใบสอง

สุนทรร្យแต่งว่าหันพิตร/ในเดือนแปด พ.ศ. ๑๗๖๔ หลังจากนั้นไม่นานนักก็คงยังออกจากวัดเทพธิดา ในขันแรกสุนทรร្យยังไม่มีความคิดที่จะมาถืองานทำเช่นนั้นจึงมิได้เสกคงเจตนา ว่าจะถืออาชีวากษัตริย์ไว้ในร่างพันธิศรีไชย อีกทั้งยังมีความค่อนหนึ่งที่เสกคงความตั้งใจของสุนทรร្យในขณะนั้นว่าจะคิดที่จะอยู่ในสมณเพศต่อไป แต่สุนทรร្យอาจจะเปลี่ยนความตั้งใจนั้นเสียก็ได้ โดยถืออาชีวากษัตริย์ในเวลานั้นเอง หรืออาจจะมีอยู่ในเหตุการณ์ด้วยข้อไปอยู่ที่วัดหนึ่งถือว่าจึงถืออาชีวากษัตริย์ในเวลา

ค่อนา ขออย่างไรก็ตาม เมื่อมาถึงงานแต่งงานสุนทรภู่ได้รับพระกรุณาจากสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนอิศริยาศรีฯ โปรดให้สุนทรภู่ไปอยู่ที่พระราชวังดินที่ประทับของพระองค์ในชัตเต้นนี้ ส่วนที่สุนทรภู่มาถึงงานนี้จะเป็นด้วยสมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมขุนอิศริยาศรีฯทรงอวยพรน้ำเพื่อจะทรง อุปโภค หรือสุนทรภู่จะถูกทรงหัวด้วยความสมควรใช้ของคนสองก่อนแล้วจึงได้มีโอกาสได้รับพระกรุณา ในเวลานะยามา ไม่ทราบแน่นอน

ในระหว่างที่อยู่ในอุปการะของสมเด็จฯ เจ้าพ่อกรมชุมอิศรีวงศ์ สุนทรภู่ได้เดินทางไปบันทึกการพระปฐมเจดีย์ที่กรุงปูรุณ และเดินทางไปพะรูม เจ้าเรือของการเดินทางในครั้งนี้คือ สุนทรภู่ทรงจะเดินทางไปพระปฐมเจดีย์เมื่อเวลาไม่เกินพ.ศ. ๒๐๘๔ อันเป็นปีที่กรมทัพน้อยปาราสุราเทพสันติวงศ์นั้น เผรานมีเนื้อกวนในน้ำราดเรื่องนี้หลายตอนที่ชวนให้เชื่อใจว่า สุนทรภู่กล่าวเป็นนัยหาด-พิธีอิศรีวงศ์ และมีตอนหนึ่งที่กล่าวอย่างพระพาริธรรมของพระบาทสมเด็จพระปินเกล้าเจ้าอยู่หัว และกรมทัพน้อยปาราสุราเทพฯ

ธงตัวงันด้วยกิจกันบุญอุทช์	บังช่วงปีกปกอยู่ในรัฐสูญ
หันแม่นคืนทันกราชร้าวญู	ให้เพิ่มพูนพอยสว่างหนทางเดิน
คงจินดาห้าดวงช่วงกวีป	ได้ชูชีพช่วยทุกภัยเมื่อยุกเฉิน
เป็นก้าบบุปถัมภ์ไม่เกร็เกิน	ขอเจริญเรืองวงศ์ทรงสุรา
อนึ่งน้อมขอบนิกราษปัตรราษ	นำรุ่งศรัณณารักษ์ทรงอิทธิรา
จะไฟบูรณ์พรลสวัสดิ์วัฒนา	ชนมาหมื่นแสนอย่าแคร้นเคือง

การไปประชุมเชิงค้นรัฐสูง ทุนทรัพย์วิ่งเดินทางไปกับบุคคลอื่น ๆ หลายคนมีห้องตึกและผู้ใหญ่ รวมทั้งบุตร และคือพำนคุณหนึ่ง และอีกคนหนึ่งทุนทรัพย์เรียกว่าหนุนอ้าย ซึ่งจะเป็นบุตรแท้ ๆ หรือบุตรบุญธรรมไม่อาจทราบได้ เมื่อเดินทางผ่านวัดระฆัง ทุนทรัพย์ได้กล่าวว่าถึงเมืองสร้าง ภูมิคือ จังกับนั้นว่าถึงแก่กรรมเสียแล้ว และได้พยายามกิจเพศที่วันนี้ นอกจากนั้นยังได้กล่าวอ้างเหตุจราที่เคยมีความสัมพันธ์กับคนอีกหลายคนซึ่งล้วนไปเหตุถึงแก่กรรมไปแล้ว

เมื่อสูนทรัพย์เดินทางไปถึงวัดพระประภาน และได้รับน้ำมักการพระบรมราชโองการแล้วจึงเดินทาง

ครั้นถึงปี๘๔ พ.ศ. ๒๕๔๔ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติไว้ในพระบรมราชโองการ ให้เป็นพระราชบัญญัติที่ออกโดยคำแนะนำของรัฐสภา ดังนี้

พระราชวังเดิมไปประทับที่พระราชวังบวรสถานมงคล และทรงแต่งตั้งให้สุนทรภู่เป็นพระสุนทรโวหาร เจ้ากรมอาดักษณ์ฝ่ายพระบวรราชวัง ดังที่คานบุกราชยาของสุนทรภู่แต่งก่อนเพื่อยกเว้นไว้.

ถึงพระราชวังบวรสถานมงคล	พระบรมศักดิ์อิสริยาภรณ์
พระบรมศักดิ์อิสริยาภรณ์	เจ้าฟ้าฯ กรมสมเด็จพระบรมราชชนนี
เจ้าฟ้าฯ กรมสมเด็จพระบรมราชชนนี	เจ้าฟ้าฯ กรมสมเด็จพระบรมราชชนนี
ทรงเนื้อหัวศักดิ์เป็นปะทาน	พระบรมราชโւตร

ในระหว่างที่รับราชการอยู่ ณ พระบวรราชวังนี้ ก่อตัวกันว่า สุนทรภู่แต่งหนังสืออึก ๆ เรื่องคือ บทบาทเรื่องยกบุญราษฎร์ ซึ่งแต่งโดยพระองค์เจ้าวงศ์ประภา พระราชนัดดาในพระบาทสมเด็จพระบรมศักดิ์อิสริยาภรณ์ ให้แต่งอึกเรื่องหนึ่ง กับเสนาพระราชพงศ์ศวามหาด្ឋา ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้แต่งอึกเรื่องหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีบทเรื่องรักก่อเรื่องเจ้านายที่บังกรุงพระเมยาซึ่งแต่งในตอนนี้อีก ๔ เรื่องคือ บทเรื่องจันทร์บัว เรื่องกันที่ เรื่องพระอุกฤษณ์ และ เรื่องมีคบุตร ดังปรากฏว่าสมัยนั้นบทเรื่องของสุนทรภู่ใช้ก่อเรื่องบรรณาธิการเจ้านายทั่วทั้งพระราชวัง

สุนทรภู่รับราชการเป็นที่พระสุนทรโวหารอยู่ ๕ ปี จนถึง พ.ศ. ๒๗๘๙ ที่ถึงแก่กรรม ขณะนี้มีอายุ ๖๔ ปี

สรุปประวัติของสุนทรภู่

พ.ศ. ๒๗๘๘ เกิด ยี่ดามารดาพย่าวร้างพิน บิดากับไปป่วยอยู่ที่เมืองแกงคร้อเป็นบ้านเดิม ทราบได้ตามนิเทศว่าเป็นแม่น้ำของพระธิดาในพระราชวังหลวง สุนทรภู่อาศัยอยู่กับนารดาพยานนี้ และได้ขอวัดด้วยบ้านข้าวในพระราชวังหลวง เมื่อเดิบไปถึงวันที่กษมาเดี๋ยวเรือน 'ให้เข้าเรียนที่วัดซีปะขาว พอไทดีเป็นหมู่นุ่น' ให้เป็นเหมือนในการพระราชดังสวน ฉบับรัก โคลงกับบทที่อยู่ในพระราชวังหลวง และถูกมองอย่างเชิงพระเมืองนี้

พ.ศ. ๒๗๙๐ พ้นโทษ เดินทางไปปะบินคากที่เมืองแกงคร้อ แต่ไม่ภาคเมืองแกงคร้อ เมื่อกลับมาแล้วได้ถวายพัฒนนาฬเด็กของพระองค์เจ้าปฐมวงศ์ และได้มีงานกับบทที่อยู่ซึ่งจัน ต่อมาก็ได้โกรธเคืองกับกรรยา ตามเหตุจักรของพระองค์เจ้าปฐมวงศ์ไปประพุทธบานาห แต่ไม่ภาคพระบานาห กลับมาที่นี้ได้อยู่ร่วมกับกรรยาและเลิกรักกันไปในที่สุด หลังจากนั้นได้เดินทางไปเพชรบุรีและหัวเมืองต่าง ๆ บางทีอาจจะไปป่าวรุ่งงานกับคณะครอบครัวอยู่บ่อย

พ.ศ. ๒๗๙๖ เดินทางกลับเข้าพะนังคร หลังจากนั้นไม่นานได้เข้ารับราชการในวังหลวง ได้เป็นสุนทรภู่โวหาร ระหว่างนี้มีบุตร ๒ คน ตั้มสุราษฎร์ ถูกฆ่าดูด และเริ่มแต่งพระอุกฤษณ์ แต่ภายหลังพ้นโทษ มีเรื่องที่ให้สมเด็จฯ กรมทัมเขยกราบดินทั่วทั่วไปทั่วทั้งราชบั�

- พ.ศ. ๒๕๖๔ เป็นครุยอนหนังสือสมเด็จฯ เจ้าพ่ออาจารย์ แต่งสัตติวากษา ลิขันท์กีรติกา และคงจะเป็น
สภาพของชุมชนชั้นนำแห่งเมือง ตอนกำเนิดพอกายางานด้วย
- พ.ศ. ๒๕๖๕ ออกบันช ห้องเรียนไปตามหัวเมืองต่างๆ ระยะหนึ่งแล้วก็บ้านเจ้าพ่อฯ อยู่ที่วัดราษ-
ฎราราม
- พ.ศ. ๒๕๖๖ ไปวัดภูเขาทอง แต่งนิราศภูเขาทอง กับมาอยู่ที่วัดอรุณราชวราราม
- พ.ศ. ๒๕๖๗ เป็นพระอาจารย์ถวายพระอักษรสมเด็จฯ เจ้าพ่อภกษาและสมเด็จฯ พ่อปู่ แต่งบทง-
การสอนภาษาอ่อง
- พ.ศ. ๒๕๖๘ ไปเพชรบุรี แต่งนิราศเมืองเพชรบุรี
- พ.ศ. ๒๕๖๙ ไปวัดเจ้าพ่ออาจารย์ แต่งนิราศวัดเจ้าพ่อ กับมาเจ้าพ่อฯ อยู่ที่วัดพระธรรมทูปวนนัง-
คคลาราม พระองค์เจ้าอักษรพยายามคุยกันระหว่างให้ความอุปการะ และต่อมาอยู่ที่ไปปอยท์ที่วัด
มหาธาตุเชิงสะพานสุขุมวิท ระหว่างนั้นคงจะแต่งนิราศอินเดีย และ พระอักษรบันทึก ต่อ
จากที่แต่งไว้ในรัชกาลที่ ๒
- พ.ศ. ๒๕๗๐ เดินทางไปวัดพระแท่นทรงรักบันบุศรบุญธรรมซื้อสามเณรภาคัน ต่อมาเดินทางไปสุพรรณ
แต่งนิราศสุพรรณ
- พ.ศ. ๒๕๗๑ นายบุญที่วัดเทาหริศา กรมหมื่นอับสราธุคทาพหทรงอุปการะ ขณะอยู่ที่วัดนี้ได้เดินทางไป
หัวเมืองอีก แต่งพระอักษรบันทึก ต่อ และคงแต่งพิมพ์กีรติกา (ตอนจบ) กับ อักษรบันทึก
ในตอนนี้
- พ.ศ. ๒๕๗๒ ตัดสินใจย้ายจากวัดเทาหริศา แต่งร้านพิลับ/ แต่วิจังชาสิเกษานาทในเวลาต่อมา เดิน
ทางไปบันถการพระปฐมนิธิ์ แต่งนิราศพระปฐมนิธิ์ ตอนนี้สมเด็จฯ เจ้าพ่อกรรมชุม-
นิหาราชรัตน์ทรงรับอุปการะ
- พ.ศ. ๒๕๗๓ รับราชการเป็นพระสุนทรโวหาร เจ้ากรมอาอักษรผู้เขียนพระราชวัง แต่งบทละครเรื่อง
อักษรนุราษ แสดงพระราชนพวงศ์วาวาด แสดงบทเด็กต่อเมืองอีก ๔ เรื่องคือ บทที่ก่อเรื่อง
เรื่องจักรน้ำ เรื่องกาที เรื่องพระอักษรบันทึก และ เรื่องโภคบุตร
- พ.ศ. ๒๕๗๔ จึงแก่กรรม